

Са старонак
мінулага
жыцця
стар. 4

Па слядах
вялікага
майстра
стар. 10

Цячэ
няспынна
плынь...
стар. 12

Калейдаскоп самабытнасці

Фота Лізаветы Голад.

Паглыбіцца ў традыцыі Прыпяцкага Палесся, паўдзельнічаць у абрадах і майстар-класах, а таксама пакаштаваць розныя нацыянальныя стравы можна было на VIII Міжнародным фестывалі этнакультурных традыцый «Кліч Палесся» ў аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна.

Праграма парадавала насычанасцю і разнастайнасцю. Для аматараў музыкі тут былі шматлікія канцэрты, для прыхільнікаў выяўленчага мастацтва — магчымасць убачыць, як ствараюцца эскізы на пленэры. Мужчыны маглі памерацца сілай у традыцыйным конкурсе «Самы моцны паляшук», а дзяўчаты — прыгажосцю і талентамі на «Палескай прыгажуні».

Сапраўднай разыначкай фестывалю сталі стылізаваныя падворкі пад назвай «Беларускі год — святаў карагод». Так, кожны раён прадстаўляў нешта сваё. Дзіўна было сярод слякоты трапіць на мазырскія Каляды з ёлкай і снегам. Іншыя падворкі здзіўлялі не менш. Так, на Пінскім можна было лавіць «павуком» сапраўдную рыбу, а ў Петрыкаўскім — убачыць, як «возяць купаць бабу да ракі». Усюды адчуваўся дух свята і гасціннасці, як быццам вяртаешся дадому пасля доўгай вандроўкі.

«ЛіМ»-акцэнты

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы Дзмітрыя Мезенцава з 65-годдзем. «Вашы высокі прафесіяналізм, умелна вырашаць задачы стратэгічнага характару і арганізатарскі талент садзейнічаюць далейшаму палітычнаму беларуска-расійскай інтэграцыі, — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. — Упэўнены, што назаваныя вамі веды, мудрасць і багаты жыццёвы вопыт паслужаць актывізацыі шматплановага ўзаемадзеяння нашых краін, паспяховай рэалізацыі мэт Саюзнай дзяржавы». Аляксандр Лукашэнка пажадаў Дзмітрыю Мезенцаву моцнага здароўя, невычэрпнай энергіі, дабрабыту і ўвасаблення ў жыццё ўсяго задуманага.

● Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Вярхоўнага Патрыярха і Каталікаса ўсіх армян Гарэгіна Другога з днём нараджэння. «Вашы асветная работа і дзейнасць па абароне традыцыйных хрысціянскіх каштоўнасцей аб'ядноўваюць людзей, умацоўваючы ў іх сэрцах любоў да Айчыны, — гаворыцца ў віншаванні. — Вы здабылі заслужаны аўтарытэт у царкоўных, палітычных і грамадскіх колах не толькі ў Арменіі, але і за мяжой». Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што ўласцівае Гарэгіну Другому імкненне да адстойвання ісціны і захавання маральных асноў садзейнічае падтрыманню нацыянальнага адзінства і згоды, усебаковаму развіццю беларуска-армянскага дыялогу.

Конкурс. Міністэрства культуры аб'явіла конкурс адбор рэжысёрскіх канцэпцый рэспубліканскіх мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню 80-й гадавіны Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне (май 2025 года). У планах — урачысты сход і святочны канцэрт майстроў мастацтваў у Палацы Рэспублікі (6 мая), ускладанне вяноўкі і кветак на плошчы Перамогі (9 мая), тэатралізаваны эпізод у рамках ваеннага парада (9 мая, месца правядзення мерапрыемства — перасячэнне праспектаў Пераможцаў і Машэрава), гала-канцэрт майстроў мастацтваў у рамках тэлепраекта «Плошча Перамогі» (9 мая, Кастрычніцкая плошча і плошча Перамогі), іншыя культурныя праекты і акцыі. Матэрыялы — канцэпцыі ці сцэнарныя планы і эскізы афармлення месцаў правядзення мерапрыемстваў трэба пранаваць да 15 лістапада.

Памяць. Выстаўку «Жывыя, пакуль памятаем» прадставілі ўчора ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Экспазіцыя створана па выніках пленэру, прысвечанага 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Арганізатарамі выступілі Міністэрства культуры і НЦСМ. У пленэры прынялі ўдзел 12 аўтараў: члены Беларускага саюза мастакоў, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Выстаўка расказвае аб трагедыі чалавека падчас вайны, нагадвае, як важна захоўваць гістарычную памяць. Выстаўка «Жывыя, пакуль памятаем» прадстаўлена ў корпусе музея па вуліцы Някрасава, 3 і прадоўжыць работу да 29 верасня.

● Да 5 верасня ў музеі «Дом Ваньковічаў». Культурна і мастацтва першай паловы XIX стагоддзя працуе выстаўка жывапісу XX стагоддзя «Мая Радзіма — Беларусь» з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея. Экспазіцыя прысвечана 80-годдзю вызвалення Беларусі. Так, дэманструюцца работы беларускіх мастакоў мінулага стагоддзя. Карціны В. Волкава, Я. Зайцава, Н. Воранава і іншых аб'ядноўвае патрыятызм і гонар за подзвігі народа, падкрэсліваюць у музеі. Пейзажны і бытавы жывапіс на выстаўцы прадстаўлены творами І. Ахрэмчыка, В. Цвіркі, іншых жывапісцаў.

Рэгіён. Абласны фестываль гульні і гумару «Капыльскія пацехі» пройдзе заўтра падчас святкавання Дня горада Капыля. У мерапрыемстве традыцыйна бяруць удзел аматарскія калектывы мастацкай творчасці гумарыстычнай і гульнівай накіраванасці (тэатры гульні і гумару, забяўляльна-гульнівыя калектывы, тэатры мініячур, драматычныя калектывы), а таксама асобныя выканаўцы, аўтары і чыталнікі баек, гумарэсак і каштушачніцы. Між тым у рамках святочных мерапрыемстваў, прысвечаных Дню горада Капыля, запланаваны гала-канцэрт з удзелам пераможцаў адкрытага конкурсу дзіцячай і юнацкай творчасці «Зарапад талентаў — 2024», танцавальна-песенны марафон «У рытме горада», святочны канцэрт «Родны мой горад, любоў мая» ды іншыя мерапрыемствы.

● Выстаўка «Калейдаскоп» Руслана Карпава і Юрыя Аніпава, удзельнікаў фотаклуба «Максімус», адкрылася ў Музеі гісторыі друку і фатаграфіі Гомельшчыны. Экспазіцыя прымеркавана да дзесяцігоддзя творчага саюза. Руслан Карпав спрабаваў сябе ў розных жанрах, але аддае перавагу партрэту. У розныя гады асобныя работы фатографа былі прадстаўлены на выстаўках у Беларусі, Італіі, Іспаніі. Юрыі Аніпаў — член Гомельскага аддзялення Беларускага грамадскага аб'яднання фатографіаў, удзельнік шматлікіх выставак.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Здабыткі і планы

У рэдакцыі газеты «Чырвоны Кастрычнік» у гарадскім пасёлку Аццябрскі Гомельскай вобласці прайшла сустрэча са старшынёю Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктарам — галоўным рэдактарам Выдавецкага дома «Звязда» Алесем Карлюкевічам. Удзел у сустрэчы прынялі і супрацоўнікі Аццябрскага райвыканкама.

Размова ішла пра інфармацыйную гігіену, работу айчынных медыя ў лічбавай прасторы. Алесь Карлюкевіч таксама расказаў пра сённяшнюю работу Саюза пісьменнікаў Беларусі, здабыткі ў кнігавыданні.

Абмяркоўваліся на сустрэчы і розныя асветніцкія ініцыятывы. Размова ішла ў тым ліку пра пісьменнікаў-землякоў. У вёсцы Забалашце Аццябрскага раёна нарадзіўся ў 1927 годзе паэт Марк Смагаровіч, які падлеткам пайшоў у партызанскі атрад імя В. І. Чапаева. Быў цяжка паранены, лячыўся ў шпіталі, шмат гадоў знаходзіўся ў Бабруйскім доме інвалідаў. Член Саюза пісьменнікаў з 1955 года, Марк Смагаровіч выдаў нямала паэтычных кніг. З вёскі Поддэж — заслужаны работнік культуры БССР паэт і публіцыст Уладзімір Правасуд, які выдаў цэлы шэраг зборнікаў сатырычных вершаў і баек. Вёска Растаў — радзіма слаўтага мастацтвазнаўца, аўтара

грунтоўных даследаванняў па гісторыі беларускага рэвалюцыйнага Дробава. Галоўным рэдактарам газеты «Чырвоны Кастрычнік» працаваў паэт-сатырык, аўтар кнігі «Таблеткі для сну» Віктар Лоўтач.

Падчас сустрэчы была агучана ідэя пашырыць праграму традыцыйнага фестывалю «Берагіня», які з'яўляецца візітоўкай Аццябрскага, і прыцягнуць да ўдзелу ў ім сучасных пісьменнікаў краіны.

Напрыканцы мерапрыемства старшыня СПБ падарыў удзельнікам кнігі з серыі «Сучасная беларуская літаратура», а таксама выданыя па гістарычным і літаратурным крузаўстве.

Сяргей ШЫЧКО

імпрэзы

Да 300-годдзя Махтумкулі

Усталічным Dome дружбы адбыўся вечар, прысвечаны 300-годдзю з дня нараджэння класіка туркменскай літаратуры Махтумкулі Фрагі. У ім прынялі ўдзел прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса ў нашай краіне, дзеячы культуры і навукі, студэнты факультэта міжнародных адносін БДУ, іншыя прыхільнікі высокага мастацкага слова.

Уступным словам вечар адкрыла дырэктар установы Ніна Іванова. Затым выступіў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь Назаркулы Шакульеў. Ён пазнаёміў з планам мерапрыемстваў ушанавання найвыдатнейшага земляка. Пасля слова меў старшыня Мінскага гарадскага аддзялення

СПБ Міхась Пазнякоў. Паэт і перакладчык расказаў аб супрацоўніцтве пісьменніцкіх саюзаў Беларусі і Туркменістана, засяродзіў увагу на значэнні творчай спадчыны пачынальніка туркменскай літаратуры ў развіцці сусветнай культуры, падкрэсліў важнасць сегмента творчага супрацоўніцтва ў міждзяржаўных адносінах. Міхась Паўлавіч прачытаў свае пераклады вершаў вялікага Махтумкулі на беларускую мову.

Падчас мерапрыемства прагучалі і песні на туркменскай мове ў выкананні прадстаўнікоў дыяспары, а таксама пераклады вершаў Махтумкулі, якія зрабілі Міхась Пазнякоў і Віктар Шніп. Творы прадэкламаваў артыст і рэжысёр Белтэлерадыёкампаніі Алег Віярскі.

Павел КУЗЬМІЧ

не абмініце

На мове казкі

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» пабачыла свет унікальная па задуме і афармленні кніга — «Любімыя казкі нашых прабабушек». У яе ўвайшлі беларускія народныя казкі ў апрацоўцы Алеся Якімовіча і рускія народныя казкі ў апрацоўцы Аляксея Талстога.

Укладальнік выдання, выпуск якога ажыццёўлены па заказе Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь у серыі «Сямейнае чытанне», — паэт, празаік, дзіцячы пісьменнік, перакладчык Алесь Бадак. У афармленні ёмістага тома выкарыстаны ілюстрацыі аўтарытэтных кніжных графікаў Беларусі — Юрыя Алісевіча, Уладзіміра Басальгі, Таццяны Беразенскай, Анаталія Волкава, Вячаслава Вальчыца, Мікалая Гудзева, Міхаіла Дайлідэва, Барыса

Заборава, Пятра Калініна, Алены Лось, Кацярыны Першынай, Валянціна Ціхановіча, Анаталія Тычыны, Тамары Шэст і іншых таленавітых творцаў.

Кніга «Любімыя казкі нашых прабабушек» выдана на рускай мове. Беларускія народныя казкі ў апрацоўцы Алеся Якімовіча пададзены ў перакладзе на рускую Рыгора Петнікава. У зборніку сабраны 28 твораў, многія з якіх вядомы і па мультыплікацыі, кінематографу. Тыраж кнігі, адрэкаванай на Паліграфічным камбінаце імя Якуба Коласа, — 1700 экзэмпляраў.

Набыць «Любімыя казкі нашых прабабушек» можна па ўсёй краіне ў кнігарнях ААТ «Белкніга» і ў мінскай «Акадэмікнізе». Прыемнага чытання! Шчаслівага знаёмства з казачным жыццём розных часін!

Мікола БЕРЛЕЖ

Юным чытачам

Таццяна Дзямідовіч, якая жыве і працуе ў Брэсце, усё болей упэўнена і настойліва працуе ў галіне дзіцячай літаратуры. Пацярджэнне — яе новая кніга апавяданняў, адраславанага самым маленькім чытачам, — «Снежным годом» (творы напісаны і выданы на рускай мове ў Выдавецкім доме «Звязда»).

У новым выданні — зімова серыя вясёлых гісторый пра Лену Коцікаву і яе сяброў. Акуратнасць, увага, добразычлівасць, працалюбства, шчодрасць у адносінах да сяброў, любоў да братоў нашых меншых — вось галоўныя матывы апавяданняў. А яшчэ аўтар просіць быць клапацілівымі ў дачыненні да тых, хто слабейшы. Пісьменніца звяртае ўвагу і на тое, што трэба ўмець спаць у нядачам блізкіх, верыць у поспех тых, хто па нейкай прычыне яшчэ не дасягнуў вяршынь.

«Чаго мы чакаем ад зімы? — звяртаецца на першай старонцы да сваіх чытачоў Таццяна Дзямідовіч. — Цуду! Цікавых падзей! Вясёлых гісторый! Усё самае захапляльнае пачынаецца тады, калі выпадае снег... Ці не?! Усё пачынаецца з добрага настрою і добрых спраў! Пра гэта дакладна ведае фантазёрка Ленка Коцікава. Аднойчы яна так чакала снег, што прымусліла пасябраваць усіх суседзяў у двары. А яшчэ ім давялося паўдзельнічаць у шчаслівай гісторыі дзіцячага сябра Барыса Маўчуна, сфатаграфаваль Барсіка, які прыляцеў, і выратаваць малечу Чучундрыка. Толькі Ленка Коцікава ведае,

як маляваць самых сапраўдных снегіроў, што робіцца ў чароўнай Краіне Ледзіжоў і як небяспечна прыйсці ў школу, калі не выспаўся!..»

Ужо першае апавяданне кнігі — «Як я чакала снегу» — стварэе настрой на знаёмства з добрымі прыгодамі. Складнае ўражанне, што ў чытача з'яўляецца магчымасць выправіцца ў віртуальнае падарожжа, разам з героямі твора веселіцца і перажываць. І ў гэтым апавяданні, і ў іншых творах няма лішняй дыдактыкі, павучальнасці, але ёсць прыкметнае жаданне аўтара тактоўна і вельмі разумна перадаць пэўныя жыццёвыя досведы, выкласці думкі і парады, да якіх усё ж варта прыслушацца.

Дзесяць апавяданняў сабраны пад вокладкай кнігі «Снежным годом», якую прыгожа аформіла графік Ганна Архіпава. І неабавязкова чытаць усё творы адразу — лепей і нават болей карысна, калі чытанне ўдасца раскласці на два-тры тыдні, каб быў час паразважаць над напісаным, а мо ў чым і паспрачацца з Ленкай Коцікавай і іншымі героямі.

Дарчы, за апошні месяц Выдавецкі дом «Звязда» прапанаваў юным чытачам сапраўдную бібліятэку дзіцячых кніг, аўтарамі якіх з'яўляюцца Сяргей Клімковіч, Павел Гушынец, Кацярына Хадасевіч-Лісава, Мікола Чарняўскі, Уладзімір Мазго, Міхась Пазнякоў, Іна Фралова, Валянціна Драбышэўская, Міхаіл Дзеваранка, Тамара Кавалчук, Святлана Быкава, іншыя паэты і празаікі.

Кастусь ХАДЫКА

3 НАГОДЫ

Час прыгожага пісьменства

Фота Кастуся Дробова.

31 жніўня — 1 верасня ўсіх аматараў прыгожага пісьменства чакаюць у Івацэвічах. Менавіта там сёлета адбудзецца свята кнігі. Для гэтай падрыхтавалі шмат сюрпрызаў, у першую чаргу літаратурных. Так, спецыяльна да XXXI Дня беларускага пісьменства былі выдадзены кнігі, прысвечаныя Івацэвіцкаму краю і самім Івацэвічам: ад выдавецтва «Беларусь» — «Івацэвіцкі край» на трох мовах (беларускай, рускай і англійскай), ад выдавецтва «Мастацкая літаратура» — «Мы помнім...» серыі «Беларусь літаратурная». Сярод найцікавейшых падзей — унікальныя сустрэчы з народнымі пісьменнікамі Беларусі Мікалаем Чаргінцом, народнай артысткай БССР Марыяй Захарэвіч і заслужаным дзеячам культуры БССР, народным артыстам Беларусі Эдуардам Ханком.

— Крыху больш за тыдзень засталася да вялікага мультыкультурнага свята, якое адыгрывае значную ролю ў захаванні і ўмацаванні нашай культурнай спадчыны. У нас найбагацейшыя традыцыі кнігадрукавання. Важна і тое, што ў Івацэвічах будуць прадастаўлены найлепшыя ўзоры, пераможцы нацыянальнага і міжнароднага конкурсаў «Мастацтва кнігі», — падкрэсліў значнасць Дня беларускага пісьменства першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Андрэй Кунцэвіч падчас прэс-канферэнцыі ў Мінску.

Ён нагадаў, што за 30 гадоў сталяцый Дня беларускага пісьменства сталі 26 населеных пунктаў. Некаторым з іх пашчасціла прымаць гэтае свята двойчы, Полацку нават тройчы.

— Івацэвічы прымуць Дзень беларускага пісьменства ўпершыню. Такім чынам, яго жыхары таксама змогуць далучыцца да беларускага друкаванага слова і нашых слаўных традыцый, — адзначыў Андрэй Кунцэвіч. — Мерапрыемствы пройдуць пад знакам важных для нашай краіны юбілейных дат: 80-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, 30-годдзе інстытута Прэзідэнцтва ў Рэспубліцы Беларусь і 30-годдзе прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Таматыка Года якасці таксама знойдзе адлюстраванне ў праграме форуму. І, вядома, у канцэпцыі свята будуць адзначаны сёлётыя юбілей класікаў беларускай літаратуры. Зразумела, не будзе абыздены ўвагай і Піліп Пестрак, чьё імя носіць Івацэвіцкая раённая бібліятэка.

Андрэй Міхайлавіч адзначыў, што кожны, хто прыедзе ў Івацэвічы 31 жніўня і 1 верасня, будзе прыемна ўражаны, бо ўсяго запланавана каля 70 самых розных мерапрыемстваў. Некаторыя з іх ужо распачаліся. 20 жніўня адбыўся фінал рэспубліканскага конкурсу юных чыгальнікаў «Жывая класіка», удзел у якім прынялі каля 15 тысяч школьнікаў з усяй краіны.

— Гала-канцэрт пераможцаў пройдзе 31 жніўня ў Івацэвічах. Трансляцыю фіналу можна будзе паглядзець 1 верасня на тэлеканале СТБ, — паведаміў Андрэй Кунцэвіч. — Па традыцыі святочныя мерапрыемствы Дня беларускага пісьменства стартуюць рэспубліканскай навукова-асветніцкай экспедыцыяй «Дарога да святых». Сёлета яна пройдзе з 28 жніўня да 1 верасня па маршруце: Мінск — Святое Поле каля вёскі Загор'е (Баранавіцкі раён) — Ляхавічы — Пінск — Іванава — Драгічын — Белаазёрск (Бярозаўскі раён) — Івацэвічы.

У шэрагу мерапрыемстваў, прымеркаваных да свята кнігі, Андрэй Кунцэвіч асабліва вылучыў Міжнародны круглы стол «Час выбраў нас», які адбудзецца 30 жніўня ў Палацы Рэспублікі, — гэта дыялог і абмен меркаваннямі беларускіх і замежных пісьменнікаў.

Якія ж самыя значныя падзеі чакаюць прыхільнікаў чытання ў Івацэвічах? Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь арганізуе работу Фестывалю кнігі і прасы, у межах якога будуць прадастаўлены такія тэматычныя павільёны, як «Сучасная Беларусь», «Беларусь памятае»,

«Зроблена ў Беларусі» і «Слова пісьменніка». 31 жніўня адбудзецца навукова-практычная канферэнцыя «Івацэвіцкі чытанні». У гэты ж дзень адкрыюць арт-аб'ект «Дзеці лясной школы», які сімвалізуе прагу беларусаў да чытання і ведаў нават у складаных ваенных часах. У Івацэвіцкім раёне знаходзіцца буйны мемарыяльны комплекс «Хаваншчына», дзе ў Вялікую Айчынную вайну была партызанская зона: менавіта там дзейнічала «лясная школа», у якой вучыліся дзеці партызан.

Кульмінацый першага дня свята стане ўрачыстая цырымонія адкрыцця Дня беларускага пісьменства, падчас якой па традыцыі ўзнагародзіць пераможцаў «Нацыянальнай літаратурнай прэміі».

— Безумоўна, гэта самы прэстыжны, адзін з самых вядомых і прадстаўнічых конкурсаў на сёння, — нагадаў дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура», старшыня журы Нацыянальнай літаратурнай прэміі Аляксей Бадак. — Конкурс праводзіцца штогод у мэтах падтрымкі і развіцця беларускай літаратуры і творчасці. У розныя гады яго пераможцамі становіліся Мікалай Чаргінец, Мікола Мятліцкі, Георгій Марчук, Аляксей Карлюкевіч, Віктар Шніп і г. д. Гэтыя імяны ведае ўжо кожны. Сёлета на конкурс было пададзена 49 заявак — вельмі шмат, на маю думку.

Аляксей Мікалаевіч заўважыў, што ў тройцы лідараў па колькасці заявак сёлета побач з прозай і дзіцяча-юнацкай літаратурай была не традыцыйная для Беларусі пазія, а публіцыстыка. На яго думку, гэта не выпадкова, бо сёння — час аналізу сітуацыі, у якой мы жывём, а мудрае слова публіцыста гучыць цяпер вельмі агульна.

1 верасня на галоўнай сцэне адбудзецца літаратурна-мастацкая імпрэза Саюза пісьменнікаў Беларусі.

— Мы з хваляваннем чакаем сустрэчы з чытачом! Мне прыемна адзначыць, што шмат нашых пісьменнікаў прыдзе ў Івацэвічы з самых розных куткоў Беларусі, каб уззяць удзел у такім цудоўным свяце. У дэлегацыі амаль 140 чалавек: паэты, празаікі, драматургі... Для пісьменнікаў гэта адна з галоўных падзей, — прызналася першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. — Да гэтага свята мы рыхтуемся на працягу года. У Івацэвічы аўтары прыедуць са сваімі новымі кнігамі, якія прэзентуюць на інтэрактыўнай пляцоўцы «Слова пісьменніка». Усе ахвотныя змогуць задаць пытанні і атрымаць аўтографы. Акрамя таго, у раённую бібліятэку мы перадалі бібліятэчку з новых кніг, у тым ліку вельмі знаковыя для нас праект «Анталогія літаратур краін СНД», каб роха свята кнігі засталася ў івацэвіцкіх чытачоў і пасля яго завяршэння. Першыя слова возьмуць нашы брэсцкія калегі, а потым да іх далучацца пісьменнікі з усяй краіны. Важным стане і ўдзел у свяце нашых сяброў з Таварыства беларуска-малдаўскай дружбы на чале з яго старшынёй Віктарам Сарачанам. Нядаўна выйшла знакавая кніга «Малдаване Беларусі» — яна пра людзей, якія аказаліся ў нашай краіне, што стала для малдаван такой жа любімай, як іх радзіма. Гэтае выданне таксама будзе перададзена Івацэвіцкай раённай бібліятэцы.

Генеральны дырэктар ААТ «Белкніга» Уладзімір Матусевіч паведаміў, што ў Івацэвічах будзе арганізавана выстаўка-продаж мастацкая, публіцыстычная, вучэбна-метадычная, дзіцячая літаратура. Бацькі школьнікаў змогуць знайсці многа карыснага да новага навучальнага года. І ўсё ж цэнтральнае месца зоймуць выданні пра Вялікую Айчынную вайну. Таксама акцэнт будзе зроблены на новых кнігах дзяржаўнага выдавецтва і выданнях — пераможцаў рэспубліканскіх конкурсаў. Для зручнасці пакупнікоў ААТ «Белкніга» запуская новы мабільны дадатак, які дапаможа набыць тое ці іншае выданне (ён будзе даступны ў Play Market і App Store).

1 верасня адбудзецца ўрачыстая цырымонія закрыцця свята, у межах якой вымпець сталяцы Дня беларускага пісьменства перададуць гораду Лідзе Гродзенскай вобласці.

Ірына ПРЫМАК

«ЛіМ»-люстэрка

Новы драматычны тэатр выступіў на расійскім тэатральным фестывалі «Княгіня Вольга» ва Уладзіміры, дзе прадставіў драму з жыцця жанчыны «Дом Бернарды Альбы» Федэрыка Гарсія Лоркі, пастаўленую рэжысёрам Лізаветай Машковіч. «Спектакль, прасякнуты запалам, драматызмам і глыбінёй, пакарыў сэрцы ўладзімірскіх глядачоў. Зала была поўная, а пасля заканчэння спектакля прагучалі бурныя апладысменты. Гледачы былі крануты іграй акцёраў, глыбінёй рэжысёрскай трактоўкі і магутнай атмасферай, створанай на сцэне», — адзначаюць ва ўстанове культуры. У Мінску «Дом Бернарды Альбы» паводле п'есы знакамітага іспанскага паэта і драматурга можна ўбачыць 13 верасня.

Выстаўка «Песняры-55», падрыхтаваная Нацыянальным гістарычным музеем Беларусі, адкрылася ў Маскве ў Расійскім нацыянальным музеі музыкі, інфармуе БелТА. Яна прымеркавана да 55-годдзя знакамітага музычнага калектыву, якое будзе адзначана 1 верасня. Генеральны дырэктар расійскай установы культуры Міхаіл Брызгалаў адзначыў падчас адкрыцця: «Летась мы прадставілі ў Мінску выстаўку, прысвечаную Сяргею Рахманінаву. І тады нарадзілася ідэя зрабіць выстаўку ў адказ, прысвечаную "Песнярам". Нашы калегі стварылі экспазіцыю з вялікай любоўю, тут ёсць вельмі рэдкія прадметы. Але мы таксама дадалі сваёго: калі толькі паўстала пытанне аб праекце "Песняры", знайшлі ў нас у архіве рукапіс песні Ігара Лучанка, напісанай спецыяльна для калектыву. Не было б гэтай выстаўкі, можа, рукапіс так бы і заставаўся ў архівах. Мы ўдзячны міністэрствам культуры Беларусі і Расіі, Беларускай дзяржаўнай філармоніі за дапамогу». Экспазіцыя «Песняры-55» будзе працаваць да 20 кастрычніка.

Новы тэатральны сезон стартуваў у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. Ён адкрыўся спектаклем-хітом «Шлюб з ветрам». Да таго ж у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылося тэатралізаванае чытанне ўрыўкаў з паэмы «Сымон-музыка», арганізаванае сумесна з тэатрам. Лагатыпам сезона стала «папараць-кветка» — сімвал пазнання новага. Між тым у хуткім часе тэатр прыме ўдзел у Міжнародным тэатральным фестывалі «Белая Вежа» ў Брэсце са спектаклем «Карней» і ў III Міжнародным ціхаакіянскім тэатральным фестывалі ва Уладзівастоку з пастаноўкай «Камень дурацы».

Парламенцкая дэлегацыя Ісламскай Рэспублікі Пакістан на чале са спікерам Нацыянальнай асамблеі парламента Ісламскай Рэспублікі Пакістан Сардарам Аязам Садзікам адкрыла выстаўку «Пакістан з першага погляду» ў сталічным парку Чалюскінцаў, перадае БелТА. Праект арганізаваны Пасольствам Пакістана ў рамках святкавання 78-й гадавіны незалежнасці Пакістана. Размясцілася яна ў арт-прасторы парку. У цэнтры ўвагі — культурная спадчына краіны, архітэктурныя асаблівасці, рэлігійная разнастайнасць, непаўторныя прыродныя пейзажы. Ва ўрачыстым адкрыцці прынялі ўдзел таксама Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Пакістана ў Беларусі Саджад Хайдэр Хан і намеснік старшыні Мінгарвыканкама Алег Корзун. Парламенцкая дэлегацыя Ісламскай Рэспублікі сустрэлася ў тым ліку з кіраўніцтвам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Пакістанскія вучоныя выказалі зацікаўленасць у развіцці ўзаемадзеяння з беларускімі калегамі па такіх напрамках, як ступенны інтэлект, лазерныя тэхналогіі і тэхналогія для сельскай гаспадаркі.

Кніга шэф-рэдактара кінастудыі «Саюзмультфільм», гісторыка анімацыі, рэжысёра і сцэнарыста Сяргея Капкова «Легенды студыі "Саюзмультфільм"» выйдзе 30 жніўня ў расійскім выдавецтве «Бослен». У ёй будуць сабраны 35 інтэрв'ю са стваральнікамі шодэўраў саветскай мультыплікацыі — мастакамі, рэжысёрамі, акцэрамі агучвання, удакладняе «ИТАР-ТАСС». Сярод герояў — Леанід Шварцман, Фёдар Хітрук, Вячаслаў Кацэнчанкін. «3 жывыя апавіданняў саміх герояў кнігі і тых, хто з імі меў зносіны і працаваў, чытач даведаецца, як нарадзіліся гэтыя шэдэўры, у якіх умовах з'яўляліся любімыя персанажы, чым жылі іх аўтары», — расказаў Сяргей Капкоў.

Студыя Sony Pictures вызначылася з датай рэлізу фільма «Вялікае, адважнае, цудоўнае падарожжа». Стужка з Марго Робі і Колінам Фарэлам выйдзе ў пратэат 9 мая 2025 года. Праект раскажа пра двух незнаёмцаў Сару і Дэвіда, якія адпраўляюцца ў фантастычнае падарожжа. Акцёрскі склад таксама папоўніў Фібі Уолер-Брыдж, Лілі Рэйб, Сара Гадан і Хэміш Лінклейтэр. Рэжысёрам выступіў Каганана, вядомы публіцыст па навукова-фантастычным драматычным фільме «Пасля Янга» (2021). Над сцэнарыем працаваў Сэт Рэйс, які ўдзельнічаў у стварэнні камедыйнага трылера «Меню» (2022).

Цікавіні ад ЛЮДЗІ ШЫШЫЦКІ

Васіль БАРЫСЮК:

«Нашы творцы заўсёды былі са сваім народам і бачылі яго будучыню ў адзінстве нацыі»

З нагоды святкавання Дня беларускага пісьменства ў эфіры радыё «Горад FM» на працягу трох месяцаў — з ліпеня да верасня — кожны аўторак і чацвер выходзіць праграма пра літаратуру Брэстчыны «Натхнёныя лёсам адзіным». Ініцыятарам і стваральнікам унікальнага радыёпраекта стаў паэт, галоўны рэдактар радыё Тэлерадыёкампаніі «Брэст» Васіль Барысюк.

— Васіль Пятровіч, як узнікла ідэя стварэння праграмы «Натхнёныя лёсам адзіным»? Які сэнс яе назва?

— Такая ідэя з'явілася даволі даўно: па-першае, як у чалавека, які цікавіцца беларускай літаратурай, па-другое, як у радыёжурналіста. Імклівае развіццё вясняна ў FM-фармаце на пачатку нулявых гадоў прывяло да насычэння нашай медыяпрасторы пераважна музычнымі радыёстанцыямі з забавляльным кантэнтам. Слухачы рознага ўзросту сталі адчуваць недахоп разнастайнай змястоўнай інфармацыі: нездарма ўзнік попыт на падкасты. Цяпер сітуацыя змянілася: на папулярных музычных радыёстанцыях у эфір выходзіць ток-шоу сур'ёзнай тэматыкі, рэалізоўваюцца патрыятычныя, маладзёжныя, гістарычныя праекты, значна пашырыліся напаўненне і колькасць інфармацыйных выпускаў. Дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі рэдакцыя атрымала магчымасць увасобіць у жыццё шмат цікавых задумак: і на тэлебачанні, і на радыё, і ў іншых СМІ. Музычны фармат радыё «Горад FM» можна вызначыць як «рэтэр», таму ў эфіры станцыі асабліва хораша гучаць гістарычныя, патрыятычныя, культуралагічныя праекты. Пасля таго, я стала вядома, што менавіта на Брэстчыне, у Івацэвічах, пройдзе Дзень беларускага пісьменства, ідэя стварэння праграмы пра літаратуру Брэсцкай вобласці і стала афармляцца ўжо ў практычным кірунку. У Міністэрстве інфармацыі заўважыла імя нашай Тэлерадыёкампаніі «Брэст» падтрымалі, за што вялікая ўдзячнасць. А назва «Натхнёныя лёсам адзіным» якраз пра тое, што, нягледзячы ні на якія пераломныя моманты ў гісторыі Беларусі, ды і ў цэлым Еўропы, нашы творцы заўсёды былі са сваім народам і бачылі яго будучыню ў адзінстве нацыі, у моцнай агульнай дзяржаве. Асабліва гэта датычыцца першай паловы XX стагоддзя, калі паэты і празаікі сучаснай Брэсцкай вобласці, як і ўсёй Заходняй Беларусі, узялі самы актыўны ўдзел у нацыянальна-вызваленчым руху 20—30-х гадоў і барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. Таму шмат увагі менавіта гэтаму перыяду.

— Якія мэты вы ставілі перад сабой, адкрываючы старонкі літаратурнага жыцця мінуўшчыны?

— Мне здаецца, мы ўвогуле недастаткова ведаем пра літаратурны працэс на тэрыторыі сучаснай Брэсцкай вобласці ў мінулыя часы. І калі казаць пра «свію мінуўшчыню», то гэта і лагічна з улікам стану, у якім апынуліся беларускія землі пасля моцнай паланізацыі, катастрофічнага змянення ўжывання старабеларускай пісьмовай мовы. А вось тое, што многія літаратары 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя ўспамінаюцца альбо рэдка, альбо іх творчасць падаецца надзвычай аднабокова, непакоеў, напэўна, больш за ўсё. Слова ж набыло тады значэнне зброі. Добра памятаю, як мая

баба Маня, Марыя Васільеўна (я родам з Кобрыйнскага раёна), расказвала пра два гады заняткаў у пачатковай школе «за польскім часам», калі іх прымушалі раз за разам паўтараць: «Хто ты естася — поляк малы, які знак твай — ожол бялы...» Заўсёды надзвычай стрыманая, бабуля згадвала пра гэта не з абурэннем, а з нейкай крыўдай і стонным непараўменнем: «Як жа так?» Мне здаецца, падаеі апошніх гадоў яскрава прадэманстравалі, што забывацца ні пра што нельга.

— Як адбываецца падрыхтоўка да літаратурных праграм? Да якіх крыніц звяртаецеся?

— Гэта, вядома, шматтомнае выданне «Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя», «Літаратурная Берасцейшчына: краязнаўчыя нарысы, партреты, артыкулы» (В. Я. Ляшук, Г. М. Снітко), шматлікія літаратуразнаўчыя працы У. А. Калесніка, артыкулы ў перыядычных выданнях. Таксама шукаю інфармацыю ў інтэрнэце. Варта адзначыць работу шэрагу бібліятэк — і абласной, і раённых — якія на сваіх сайтах размяшчаюць інфармацыю пра слаўныя землякоў-літаратараў, сістэматызуюць яе. Звяртаюцца да архіўных матэрыялаў Брэсцкага абласнога радыё і тэлеканала «Беларусь 4. Брэст».

— Як тэматычна пабудаваны цыкл перадач?

— Збярэўся пачынаць з сівой даўніны і зрабіў гэта, але з другой праграмы — з 4 ліпеня. 2 ліпеня, напярэдадні Дня Незалежнасці, звярнуўся да грамадзянскай лірыкі тых заходнебеларускіх паэтаў, якія не проста сваёй творчасцю, а ўсім лёсам змагаліся за гэтую незалежнасць і да 1939 года, і ў час Вялікай Айчыннай вайны. Гэта Піліп Пестрак, Мікола Засім і Валяцін Таўлай. А затым, з другой праграмы, згадаў унікальную знаходку, зробленую ў 1970 годзе на тым месцы, дзе цяпер пабудаваны археалагічны музей «Бярэц», — грабенчык з кірылічным алфавітам. І ўжо ад яго па храналогіі да пачатку XX стагоддзя. З 20-х гадоў асноўна ўвага менавіта творцам-землякам. Некалькі асобных выпускаў прысвечаны мастацкаму асэнсаванню подзвігу абаронцаў Брэсцкай крэпасці як у беларускай, так і ў цэлым у савецкай літаратуры. Неўзабаве ад жанру радыёнарыса плануем перайсці да інтэрв'ю: з хваляваннем чакаю гутак са сваімі землякамі. Праграма будзе выходзіць у эфір да канца верасня, і наўрад ці ўдасца паспець пагутарыць з усімі цікавымі аўтарамі. Але, магчыма, гэтая акалічнасць паспрые з'яўленню новых праектаў. Пэўныя задумкі ўжо ёсць.

— Ці былі ў вас пры падрыхтоўцы перадачы ўласныя літаратурныя адкрыцці?

— Даволі шмат. Яны розныя. Гэта тычыцца і фальклору: у прыватнасці, казак, і не толькі іх жывой мовы, гуманізму, дасціпнасці, а, як ні дзіўна, актуальнасці. Гэта часам поўная змена ўяўлення аб аўтары: так адбылося, напрыклад, з Піліпам Пестракам, які адкрыўся мне не як паэт-барацьбіт, а як цудоўны лірык, што надзвычай тонка адчувае прыроду. Прычым не толькі ў вершах, але і ў лірычных адступленнях рамана «Сустрэнемся на барыкадах». Нанова прачытаны гэты раман даў больш поўнае разуменне палітычнага і грамадскага жыцця Заходняй Беларусі. А вершы Міколы Засіма адкрылі геаграфію партызанскай барацьбы: зусім іначай загучалі назвы даўно знаёмых вёсак і мясцовасцей, якія былі арэнай змагання з фашысцкімі акупантамі. Уразілі глыбокая народнасць тагачасных аўтараў і, як вынік, іх шырока папулярнасць сярод простых людзей. Цікавыя знаходкі ўдалося зрабіць і ў радыёархіве: інтэрв'ю Сяргея Смірнова, які прадстаўляў сваю кнігу «Брэсцкая крэпасць» у горадзе над Бугам напярэдадні 20-годдзя вызвалення БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, інтэрв'ю Алеся Махначы, запісанае брэсцкімі радыёжурналістамі ў сярэдзіне 1960-х гадоў.

— Ці выходзілі вы на кантакты з роднымі, блізкімі знакамітых пісьменнікаў?

— Так, размаўляў з выкладчыкамі філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна, якія асабліва ведалі герояў праграм, літаратараў, журналістаў, бібліятэкараў Берасцейшчыны. Неўзабаве, спадзяюся, адбудуцца каля мікрафона гутаркі з дачкой Васіля Фёдаравіча Пестрака — Таццянай Васільеўнай Плотка, удавой Анастасіі Іванавічы Шушко — Любоўю Міхайлаўнай.

— Асэнсуючы гісторыю пісьменства Берасцейшчыны, лёсы паэтаў нацыянальна-вызваленчага руху 20—30-х гадоў, што хацелі б жадаеце сучасным паэтам, пачаткоўцам?

— Падчас падрыхтоўкі шэрагу праграм, прысвечаных Піліпу Пестраку, Міколу Засіму, Валяціну Таўлаю і больш дэталёвага знаёмства з іх жыццёвым шляхам, быў уражаны, як перапліліся іх лёсы з лёсамі большасці нашых людзей: тут і бежанства ў Першую светвую, і барацьба за зямлю і за мову з польскімі ўладамі, і барацьба супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. І гэта не толькі гады турмаў для саміх творцаў, але і страта імі блізкіх людзей — бацькоў, дзяцей, братоў, сяспёр. І пасля такіх выпрабаванняў яны не дазволілі згаснуць свайму натхненню! Уменне супрацьстаяць жыццёвым абставінам і пра гэтым усё ж такі пісаць творы — галоўнае, чаму мы ўсе — і маладыя, і сталыя — павінны ўвесь час вучыцца ў гэтых аўтараў. Таксама да душы прыйшліся, па-новаму сталі ўспрымацца радкі Таўлая пра жыццё і творчасць у вершы-развітванні з фашысцкай турмы: «Ніякі чорт нам душ не растаптаў//, І мы на рынак вершаў не наслілі».

— Сёння набіраюць папулярнасць аўдыякнігі, аўдыярокі. На ваш погляд, у чым перавага слыхавога ўспрымання інфармацыі?

— Яе фонавы характар: можна займацца нейкай фізічнай працай і адначасова атрымліваць інфармацыю, перажываць пэўныя эмоцыі. Разам з добрай крыніцай інфармацыі новы змест набываюць хатнія справы, заняткі спортам — і цікава, і карысна. А для творчых людзей

аўдыякніга альбо падкаст — гэта яшчэ і добрая трэніроўка мастацкага ўспрымання рэчаіснасці, уяўлення. Дарэчы, нагадаю, што праграма «Натхнёныя лёсам адзіным» выходзіць у эфір радыё «Горад FM» у аўторак і ў чацвер (да канца верасня) а 21-й гадзіне. У Брэсце ў гэты час яе можна пачуць на хвалі 97,7 FM, у іншых рэгіёнах Беларусі прама трансляцыя — на сайце gorodfm.by і ў мабільным дадатку «Радыёпльэр». А паслухаць усе выпускі можна на сайце gorodfm.by ў раздзеле «Праграмы».

— Канешне, цікава было б пачуць галасы паэтаў, якія сышлі ў нябыт. Адчуць іх настрой, характар, інтанацыі. Але знайсці на палічках мінулага такі скарб цяжка. Ці ўдалося вам знаходзіць такія запісы?

— Запісы літаратараў Берасцейшчыны пачынаюцца недзе з канца 60-х гадоў мінулага стагоддзя. Ёсць верш Рудкоўскага і пераклад яго ва ўласным выкананні, у тэлеархіве захавалася інтэрв'ю Калесніка, цікавыя ўспаміны землякоў пра Міколу Засіма, зноў жа Міхася Рудкоўскага. Хоць і лічыцца, што большасць паэтаў свае вершы чытае кепска, але ўжо знаёмства тэксты адразу ўспрымаюцца іначай у аўтарскім гучанні: адчуваецца, што чытач многае разумее выключна па-свойму.

— Калі б была магчымасць узяць інтэрв'ю ва Уладзіміра Калесніка, пра што б вы яго спыталі?

— На шчасце, некалі ў мяне была такая магчымасць, бо студэнтам брэсцкага філфака я стаў у 1993 годзе, і Уладзімір Андрэевіч чытаў нам «Беларускі фальклор» і нават вёў практычныя заняткі ў нашай групе. Спачатку было не да пытанняў: настолькі моцным было ўражанне ад яго лекцыі, усведамлення падчас іх, што нашы звычайныя прыказкі, прымаўкі, песні і казкі — гэта веліч, што яны роўныя самым светна-вядомым эпсам. А пасля, канешне, усе мы пыталіся: і пра тое, як пісалася кніга «Я з вогненнай вёскі», і пра фальклор, і пра вайну, і пра паэтаў, і пра пісьменнікаў.

— Якія адметнасці ў развіцці літаратуры Берасцейшчыны выклікаюць найбольш цікавасць?

— Калі азірнуцца на нашу літаратурную спадчыну, то надзвычай здзіўляе, як развілася паэзія ў другой палове XX стагоддзя: пасля вайны заўсёчасна пайшлі з жыцця Таўлай і Засім, схіліўся да прозы Пестрак, і раптам на нашай зямлі з'явілася столькі маладых паэтычных галасоў! І гэта былі вельмі розныя аўтары з добрым паэтычным густам. Як грыбы пасля дажджу! Вось гэты паэтычны берасцейскі ўзлёт і падаецца мне вельмі адметным. Думаю, што менавіта тут яскрава адбілася высокая педагогічная роля Калесніка.

— На чым грунтуецца ваша ўласная творчасць? З чаго нараджаюцца вершы?

— Адбываецца гэта, на жаль, не так часта, як хацелася б. Але крыніца маіх вершаў, як і шмат у каго іншага, — малая радзіма. Нарадзіўся я ў вёсцы Малья Корчыцы Кобрыйнскага раёна: там прайшлі дзяцінства і юнацтва, там — сапраўдныя месца сілы, бо, наколькі змог давесці радавод, усе мае продкі жылі і працавалі там. Там складаліся і першыя вершаваныя радкі — пра харавост прыроды, пра каханне, пра любоў да бацькоўскага дома і Радзімы. Там менавіта там назаўжды і часцічка сэрца. Але не можа пакінуць раўнадушным і такі горад, як Брэст: са слаўнай, багатай гісторыяй, з легендамі і паданнямі, горад-памяжы, дзе перасякаюцца лёсы людзей і цэлых краін.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ
Фота даслана аўтарам

Роднай Мышанкі абшары

Напярэдадні святкавання Дня беларускага пісьменства ў вёсцы Новая Мыш Баранавіцкага раёна адбыўся рэспубліканскі фестываль дзіцячай кнігі «Роднай Мышанкі абшары», на які завіталі вядомыя беларускія пісьменнікі, супрацоўнікі бібліятэк і мецэнаты.

Што прыцягнула ўвагу ўдзельнікаў фестывалю да жыццёвісных мясцін Баранавіцкага раёна? Раскрывем таямніцу.

Пад Новай Мышшу прайшлі дзіцячыя гады Яна Чачота, які напісаў у юнацтве мянушку «Ян з Мышы», таму фестываль дзіцячай кнігі дазволіў чарговы раз нагадаць маладому пакаленню пра выдатнага беларускага фалькларыста і паэта, які прывяціў жыццё захаванню культурнай спадчыны нашага народа.

Але найперш уразіла тое, з якой увагай і павагай ставіцца да літаратурнай спадчыны кіраўніцтва раёна, з якім захапленнем і энтузіязмам падтрымалі ідэю начальнік аддзела культуры Баранавіцкага раённага выканаўчага камітэта Аксана Шчэрба і дырэктар Баранавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Таццяна Лайша.

На пачатку свята гаспадыня бібліятэкі Таццяна Лайша правяла для гасцей

дома «Звезда» Алесь Карлюкевіч. Кіраўнік СПБ уручыў падзякі арганізатарам свята і прадстаўнікам прадпрыемстваў, што далучыліся да перадвераснёўскай акцыі «Падары кнігу дзецям». Дзякуючы мецэнатам, людзям, якія спрыяюць росквіту літаратуры,

Выступленні пісьменнікаў і на сцэне, і на творчых пляцоўках захаплялі глядачоў. Сустрэчы дарылі яркія эмоцыі і ўражанні. Літаратурны марафон з узнёслай, душэўнай літаратурна-паэтычнай прамовы пачаў лаўрэат шматлікіх рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных прэмій, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Складальніца ўпадабанай дзецямі і настаўнікамі чытанкі «Верасок» і аўтар вельмі зямальных і пазнавальных кніг для дзяцей Іна Фралова сваімі радкамі абудзіла ў памяці кожнага прысутнага шчаслівыя моманты дзяцінства. «Тата» папулярных кніжак для дзяцей Дзмітрый Мікалаеў падзяліўся «рэцэптамі» самых цікавых кніг, а з выступлення Тамары Кавальчук кожны зразумеў, наколькі дзіцячы пісьменнік шчыры, чулы і светлы чалавек. Валерый Квілорыя — часты госць на Брэстчыне, а яго гісторыі дораць прыемным

раз ўзяла ў рукі сваю кнігу, якая пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звезда» — «Снежным годом».

Наталія Кандрашук з Кобрына аграма кніг прывезла з сабой вясяльня заградкі і вершы. Самыя кемлівыя атрымалі прыз! Непаўторная прырода і людзі, слаўная гісторыя роднага краю нахнілі кіраўніка літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца» пры Баранавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Яна Чачота Раісу Раманчук на напісанне прыгожых, вобразных вершаў. Як высветлілася, пісьменніца Ірына Карнаухава нарадзілася ў Баранавічах. А вось яе захапляльныя гісторыі і вершы дазваляюць малым пазнайкама бабыцаў у розных казачных краінах і даведацца, які наш Сусвет разнастайны і шматколёрны. У тое, што ў кожнага дзіцячага пісьменніка ёсць чарадзейная палачка ды скарбонка з чудамі, паверылі і дарослыя, калі на сцэну выйшла аўтар шматлікіх чараўных казак Кацярына Хада-севич-Лісава. «Кніжная фея» прачытала вершы Міколы Чарняўскага і нагадала, як выдатна, калі твай сябар — кніга.

Колькі забаўляльных і пазнавальных гульніў разам з кнігамі прывезлі пісьменнікі з Віцебшчыны, аўтары дапаможнікаў па прадмесе «Чалавек і свет» Галіна і Сяргей Трафімавы! А некаторыя заадкі падкідвалі жыццёвыя абставіны. Напрыклад, паднесення дзедзьмі ў знак удзячнасці пісьменнікам букеты з белых палявых раслін адразу выклікалі пытанне ў Сяргея Трафімава: што за кветкі? Прызнаюся, не ўгадалі ні дзеці, ні дарослыя. І зноў па адказы пачынуліся да кніг.

Прадстаўніца Гродзенскага аддзялення СПБ, кіраўнік літаратурна-творчага аб'яднання «Купальскія зоры» пры Баранавіцкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Валянтэны Таўляя Таццяна Яцук сустрэлася таксама і з дарослымі чытачамі, падзяліўшыся ўласным вопытам напісання кніг і папулярызаванай дзіцячай літаратуры. Падчас круглага стала «Роля кнігі ў выхаванні дзяцей»

Алесь Карлюкевіч уручае падзяку Аксане Шчэрбе.

азнаямленчую экскурсію. Кніжніца актыўна папулярызуе творчасць мясцовых аўтараў, выдаецца штогадовы калектыўны зборнік «С.Т.Р.О.К.І.». Выкарыстоўваючы розныя метады і формы работы, супрацоўнікі зацікаўліваюць чытачоў гісторыяй малой радзімы. Калектывам кніжніцы распрацаваны краязнаўчыя настольныя гульні, галаваломкі і нават коміксы, але асабліва ўвага — тэме Вялікай Айчыннай вайны, гераічнаму мінуламу краіны.

Галоўная падзея разгарнулася на цэнтральнай пляцоўцы. Пасля працулай літаратурна-музычнай кампазіцыі паводле паэмы Яна Чачота «Мышанка» ў выкананні Станіслава Пшэўлоўскага і народнага тэатра «На Мышанцы» Навамышскага дзяржаўнага аграрнага каледжа з прывітальнымі словамі перад прысутнымі выступілі намеснік старшыні Баранавіцкага райвыканкама Міхал Барысевіч і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага

выхаванню юных патрыётаў і будучага пакалення, кнігі аўтараў Выдавецкага дома «Звезда» на свяце першага званка будучь перададзены ў школы і дзіцячыя сады Баранавіцкага раёна і стануць добрымі спадарожнікамі на шляху да ведаў. У ліку дарыцеляў — адкрытыя акцыянерныя таварыствы «Крошыны», «СталовічыАгра», «Эксперыментальная база «Вольна», «Агракамбінат «Мір», «Баранавіцкая птушкафабрыка», «Птушкафабрыка «Дружба», Баранавіцкі райаграсервіс. Гаспадары Баранавіцкай раённай бібліятэкі за прасілі на свята сваіх калег. І было так прыемна, калі нас, пісьменнікаў, пазнавалі па кнігах, шыра дзяліліся тым, з якой асалодай чытаюць нашы кнігі дзеці. Дзі і ў пісьменнікаў была чудаўная магчымасць падзякаваць раённым бібліятэкарам, якія сталі беражлівымі захавальнікамі іх творчасці, падзяліцца творчымі праектамі і новымі сюжэтамі, запланаваць паездкі ў розныя рэгіёны вобласці.

Алена Гневушава, Раіса Раманчук, Таццяна Дземідовіч, Наталія Кандрашук.

Падзяка мецэнатам.

хвіліны вясялых і незвычайных сустрэч з кніжнымі героямі. Цеплыню і пяшчоту падарыла прысутным маладая мама і пісьменніца Алёна Гневушава з Брэста. І тут хочацца дадаць, што катаецца яна на роліках так жа добра, як і герой яе «Сказок-улыбок для весёлых дошколаў» дракончык Спорці. Пра гэта мы даведземся падчас імпрэзы! У той дзень была і ў мяне краўнальная сустрэчка — першы

старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч гаварыў пра важнасць сумеснай працы пісьменнікаў, бібліятэкараў, настаўнікаў, сям'і ў захаванні традыцый чатання. І сапраўды, у Гоў якасці мы, пісьменнікі, у першую чаргу звяртаем увагу на якасць Кнігі як першага і асноўнага інструмента выхавання і асветы.

ТАЦЦЯНА ДЗЕМІДОВІЧ
ФОТА КАЦЯРЫНЫ ЛАЙШЫ

Дзецям — водар беларускага краю

Мудрым дзіцячым дарадкам зарэкамендаваў сябе паэт, член Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Іваноўскі ў кнізе «Духмяны падарунак» (2023). Прыгожа, арнаментальна аздоблена каларовымі ілюстрацыямі кніга спакушае менавіта нацыянальнымі самабытным каларытам.

вітае і шле тэлеграмы». Асацыяцы дрэва з жаночым пачаткам, самым святым чалавекам — маці — узрушваюць дзіцячае ўяўленне, нагадваюць пра тое, як важна цаніць і берагчы сваіх родных. Зрэшты, зберагаць памяць пра блізкіх, да чаго і заклікае аўтар маладое пакаленне:

*Пладовыя дрэвы садзіце ля хаты:
Нясуць яны памяць у будні і святы.*

Насамрэч, так і хочацца завітаць у дагледжаны сад аўтара-гаспадара, дакрануцца да той калючай дзічкі, якая «адорвала пахам мурожнай падушкі // і плодам-смакотай чароўнай знілушкі», пасмакаваць смачнай агародніны і адчуць, як пекнатой наліваецца «ружовы, жаўтавы, чарнаваты... і чырвоны, бурчаквы» памідор ці спакушаюць пахам маласольныя агурочки — «як блізняты, нібы дзіва з казкі». І, канешне ж, з пашанай гасцей частуюць другім хлебам — бульбай, ды не толькі:

*Шчэ з'яўляюцца рупліва
І цыбулька, селядзец.
Іх не мае ў нас лянiвы.
Беларус наш — маладзец.*

Раздзел «Пах духмяных палёў» адорвае чытачоў вялікай любоўцю да беларускіх маляўнічых краявідаў, у прыватнасці, якімі надзелены незабыўныя сэрцу дарэгія Пачуйкі, пекныя гучнымі салаўінымі напевамі і прыветлівым пчаліным званам, сінім морам лянных вачаніц і дзяментавым срэбрам зімовага дзянька. Непарэдна і задрушэўна — так далікатна аўтар умее не толькі спакусіць пейзажным характам, але і даць разумныя парады: «Ускапай, вазьмі грабелькі, // Прабудзі ад сну зямельку. // Пасадзіце клубні, зерне — // Восень вам здабыткам верне».

Глыбокай народнай педагогічнай прасякнуты лірычныя радкі пра мудрую навуку пчаларства («Пчаларства — вялікая звестка навука. // Якія музыкі, чароўныя гукі...»), пчаліны прамысел (мёд, праполіс, воск, пылок, пярга) і самі пчолак («Частуе нас пчолка гасцінцямі сотаў, // Яна ж цудоўдзейная Бога істота»). Варта адзначыць, Мікалай Іваноўскі — адмысловы пчаляр, працяглы час плённа займаецца пчаларствам. Як вядома, даглядаць пчол дадзена толькі чужым душою, добрым людзям.

Як пра самых дарагіх двухкрылых істот, ахвярных і бласлаўных

боскай ласкай, Мікалай Іваноўскі распавядае сваім маленькім чытачам пра пчолак-працаўніц, пчолак-чараўніц.

Годна і высакародна ўзвышае Мікалай Іваноўскі і партрэт беларуса — сапраўднага гаспадара сваёй роднай зямліцы, свайго радзіннага кутка Беларусі (раздзел «Зачараваны»). Як сапраўдны патрыёт, ён зачараваны непахіснай мужнасцю нашых продкаў на пачуцых шляхах беларускай мінуўшчыны, незабыўнымі адгалоскамі саракавых падчас Вялікай Айчыннай вайны («А беларусы ў кожным родзе // Вайну памянюць на стагоддзі...»). Зачараваны мірным жыццём, рознагалосым і шматфарбным светам. Таму так даверліва і удала дзіцячы паэт пракадае сцяжыну да юных сэрцаў, праз уласны душэўны вопыт вучыць любіць усё жывое, берагчы народныя скары, жыць і працаваць на карысць мірнай Беларусі.

Творчому станаўленню асобы, духоўнаму і інтэлектуальнаму ўзбагачэнню падлеткаў прысвечаны апошні раздзел «Жыццёвая нітка», які служыць лагічным фіналам кнігі. Гэта шчырая размова пра сённяшні стан роднай мовы («Хто мовы сказы абароніць?», філасофскія развагі пра дабро і зло («Дабро запомніцца навекі: // Карысць табе і чалавеку. // Душэўную загоіш рану, // А Зло штурхае да падману»), запавет маладых не здрадзіць свайму краю, сапраўдзіць светлыя мары ў сваёй краіне:

*Шчасця не шукайце
За мяжой ніколі.
Тут яго спаткайце,
Сейце ў родным полі.*

Апошнім гучным акордам працы паэтчыны радкі знакавага заключнага верша «Жыццёвая нітка». Мажорнай жыватворнай танальнасцю аздоблены зворот паэта да будучых пакаленняў быць зберагальнікамі гістарычнай памяці, нацыянальных традыцый, сямейнага радаводу. Бо, як прызнана, дзеці — гэта не толькі наша будучыня, гэта і наша сумленне, наша свядомасць. Пра гэта ж сведчыць даўняя ісціна: дзіця думае сэрцам... І каб захаваць гэты каштоўны дар і ў сваю дарослую пару, паэт Мікалай Іваноўскі шчыруе:

*Жыццёвую нітку бацькоўскага роду
Па лёсавай сцэжцы нясу, не згублю.
Зімою і ўлетку радзію з асападай
У хаце бацькоў прытулю.*

*Так хочацца мірнага Неба і згоды.
Пад сонцам прырода красуе, цвіце.
Жыццё ж у міры, планеты, народы,
Няхай немаўлятка расце.*

Класік беларускай дзіцячай літаратуры Янка Маўр лічыў і часта аргументаваў, што без кнігі (найперш дзіцячай!) немагчыма выхаванне сапраўднага чалавека. Надзвычай карысная, вабная кніга Мікалая Іваноўскага «Духмяны падарунак» тым, што адрасавана непасрэдна не толькі дзятве і падлеткам, але асабліва яна падыходзіць для сямейнага чытання, пасля якога, хочацца спадзявацца, кніга ў многіх сем'ях стане ў вялікай пашане, каб ашчаслівіць нашых маленькіх чытачоў духмяным райскім водарам — беларускім водарам.

Аліна САБУЦЬ

Чытацкі дзённік
Навума Гальпяровіча

На высокім палёце любові

«Бухта ляжала ў чорных безжыццёвых сопках, як ргунтая цымяная люстра. Спалі на гэтай люстры глухія і насцярожаныя цені караблёў. Злева, досыць далёка, дагарала сузор'е горада, самы край гэтага сузор'я, бо цэнтр ягоны хаваўся за мысам, там, дзе бухта рабіла калена. Справа, у горле заліва, размерана ліў святло маяк — і тады ад яго вострай зоркі цягнулася па вадзе проста да Сцяпана Дубаўца амаль нерухома сцэжка».

Уладзімір Караткевіч «Вока тайфуна». Гэта цяпер я чыту ў «Выбранага», бо тую маю першую кніжку з такой назвай, што называецца, «зачыталі» сябры і знаёмыя. Але я не шкаду, бо большасць з іх потым становілася прыхільнымі да беларускага слова, адкрывала для сябе цудоўнага пісьменніка.

«Вока тайфуна», «Былі ў мяне мядзведзі», «Краіна Цыганія», «Калядная расподыя», «Лісце каштанаў» і, урэшце, «Дзікае паляванне караля Стаха».

Ды каго заўгодна зачаравала б такая нечаканая для традыцыйнай беларускай літаратуры кніга! Матрос, мінер беларус Сцяпан Дубавец на далёкім флоте, рамантычныя прыгоды ў палескай «Краіне Цыганіі», сумная «Калядная расподыя» аб нешчаслівым каханні, рамантычна-насталёгічна апавесць пра дзіцячае сяброўства. І ўрэшце — галоўны шэдэўр — «Дзікае паляванне»...

«З боку пушчы па пустках рухалася нейкая цёмная маса, даволі вялікая і рухавая».

...Яна імчалася бязгучна, быццам плыла ў паветры, рабілася ўсё бліжэй і бліжэй. Пасля зрабілася большай, відаць, звярнула і замест галавы паказала мне бок. Яшчэ хвіліна, і я аж падаўся наперад. У хвалях слабага прызрыстага туману ясна вымалёўваліся сілуэты коннікаў, якія імчалі шалёнымі наметам, аж конскія грывы веялі на ветры. Я пачаў лічыць іх і налічыў дваццаць. Дваццаць першы скакаў наперадзе. Я яшчэ сумняваўся, калі вецер прынёс аднекуль далёкі водгук паляўнічага рога. Халодны сухі мороз прайшоў па маймі спіне».

Гэта цяпер і фільм Валерыем Рубінчыкам зняты, і спектаклі ставяць у тэатры, і зайчыца дзіцячым новыя чытачы.

А тады я ўпершыню разам з героем адчуў гэты халодны сухі мороз па спіне. Я доўга жыў тым загадкавым чароўным светам апавесці, перажываў з яе героем, спачуваў жыхарам «халодных ялін»...

Сёння пра творчасць Караткевіча напісана шмат, яго кнігі па-ранейшаму маюць самыя высокія чытацкія рэйтынгі, але тады, у 1974 годзе, кніга «Вока тайфуна» выклікала фурор. З яе, бадай, пачаўся пэўны новы этап беларускага прыгожага пісьменства, паворот ад традыцыйнай сялянскай прозы, вобразаў і персанажаў да падзей айчыннай гісторыі, да рамантычных пацужаў і высакародных герояў, да шчырай і светлай лірыкі.

Але дзіва! «Пад Караткевіча» напісана нашымі творцамі нямаля. Ёсць і надрэчныя гістарычныя дэтэктывы, і цюкавая інтэлектуальная проза, і рамантычныя творы пра каханне. Але другім Караткевічам так ніхто і не стаў, яго ўзровень застаўся пакуль недасяжны. У прынцыпе, так і павінна быць з вялікімі творцамі, якіх аўтарыцы немагчыма.

Дык у чым усё ж загадка і ўрокі Караткевіча? Мне здаецца, што Уладзімір Караткевіч свой высокі палёт напоўніў такой шчыmlівай любоўю да Радзімы, да дзіцей і жывёл, простых людзей і гістарычных персанажаў, да вёсачак і мястэчак, да вірлівага, напоўненага высокімі стражамі жыцця, што сведчыць пра яго сапраўдную веліч...

І ўсе спробы «апусціць» яго на грэшную зямлю, шукаць плямы на сонцы яго таленту, як і ў іншых падобных выпадках, не могуць засціць таго майго юнакага захаплення, якое я перажываў, чытачы яго кнігі, якое, веру, і сёння перажываюць мае маладзейшыя сучаснікі.

Мікола ЛЕЎЧАНКА

Вышыня герояў

Зноў туман засцілае нізіны
У вечаровай скразной цішыні,
Толькі пошчак чуваць салаўіны
Каля Лудчыцкай вышыні.

На пакатай вярышыні кургана
У някідкай і строгай красе
Постаць бачна старога Баяна,
На нейтральнай даўно паласе.

Ён сядзіць убаку ад дарогі,
Валадар нашых думак і мар,

Песняй мужнай адводзіць трывогі
Старажытны, былічны гусяр.

Гэта сіла народа, натхненне,
Моц краіны і гонар яе.
Пра далёкае вызваленне
Тут, у полі жытнёвым, п'яе.

Галаву нахіляе ў скрусе,
Моцна гуслі трымае свае.
Успаўляе народ Беларусі,
Нескароннасьць і веліч яе!

За сталом

Пасляваенныя гады,
Няма ранейшае трывогі,
З суседам бацька малады
Святкуе годна Перамогу.

Сядзяць у хаце за сталом,
На ім няхітравы прысмакі.
Бутэлька светлая з віном,
На ручніку красуюць макі.

Успамінаюць, як у рост
Хадзілі некалі ў атакі.
Маўкліва надымаюць тост,
Задумліва глядзяць на макі.

Яны чырвоныя, бы кроў,
Дзе вышываныя узоры.

Не стрэнуць колішніх сяброў,
Успамінаюць зноў у горы.

Здаецца, іхні цень брыдзе,
Уецца шызы дым махоркі,
А бацька мне руку кладзе
І прыціскае, плача горка.

Узнагароды

Сячэ дакучліва імжа,
На шкле слязьмі яе — разводы,
Гляджу на выцвілы тінжак,
Бацькоўскія узнагароды.

Нібыта сполахі ўначы
Ад медалёў гуляюць блікі.
Крычаць і кружаць крумкачы
Над цэламі ахвяр шматлікіх.

Іх прывід бачыцца здаля,
Адтуль і стогны, і маленні.
Трыміць спалохана зямля,
Як сляць трывожна пакаленні.

Глухі ад кананады гул
З Дняпроўскай даўняй пераправы.
На карце ашукваць змагу,
Калі гляджу на ордэн Славы.

Ён на лацкане не адзін
Займае месца годным чынам.
Не забывае сёння сын
Пра ордэн знакавы Айчыннай.

Стваральнай працы мірны плён,
Бацькоўскіх медалёў выявы.
І ненавісны мой праклён
Вайне ва ўсіх яе праявах.

Васілю Быкаву

Няхай яшчэ сто год міне,
Былі б на свеце мір ды ціша.
Выразна, шчыра аб вайне
Ніхто так болей не напіша.

І не пакажа ўсё, як ёсць,
Пачвары ненажэрнай сутнасць.
Спаўна самому давялося
Адчуць адвагі, праўды лучнасць.

Пабачыць здраду і ману
На пераможным полі бою.
Чыю яшчэ і дзе віну
Загладзіў ён самім сабою?

Абвостранае пачуццё
Да славы продаў, гераізму.
Наканаванае жыццё
Урок дае патрыятызму.

У паўсядзённасць зноў нясе
Свае праблемы без разлікаў.
Мы ж забываем пакрысе,
Што колісь нам пакінуў Быкаў.

Галіна БАБАРЫКА

* * *

П'ю паветра чыстае, гаючае,
Радуюся сонечнаму дню
І душой спяваю неўміручаю:
Гэты свет люблю, люблю, люблю.

Хоць жыццё зямное і нясветлае,
У яго ўрастаю, як раллю,
Птушчу-цуд, бы мару запаветную,
Спадзяванню крошчкі кармлю.

Ах, мае вы мары недасяжныя,
Зноў далёка —
толькі крок зраблю.
Для душы, напэўна, вы няважныя,
І дарэмна вас кармлю, лаўлю...

Гэты свет нядоўга спадарожнікам
Будзе для цябе і для мяне,
Вернемся ці кветкаю,
ці дожджыкам,
Каб аддзячыць роднай старане.

* * *

Параішчыкі з таполі
У нябёсах сніх, чыстых
Усё пльывуць-пльывуць над полем
Так спакойна, урачыста.

Адбірае сілы спёка...
Каб, здаецца, на хвілінку
Паляцець сабе ў вандроўку
Белай, лёгкай аблачынкай.

Ад зямлі не адарвацца,
Да яе мы ўсе прыкуты —
І ляжаць пакуль без працы
Нашы крылы-параішчы.

Невядома, колькі часу:
Колькі зімаў, колькі летаў

Ім ляжаць яшчэ ў запасе,
Пагарджаным гэтым светам.

Толькі светлаю душою
У кароткіх снах дзіцячых
Узлятаем над зямлёю
І сябе ў нябёсах бачым.

Салаўіная ноч

Салоўка рассыпаў рулады
У мройнасць начной цішыні,
На квецень вясковых прысадаў
Зляталі яны з вышыні.

Як зоркі, што гукамі сталі,
Трымцелі, міргалі з нябёс,
Мелодыі знічкамі ўпалі
Уніз на кршталікі рос.

Салоўка, пясняр сарамлівы,
Спяваў для сябе, не для ўсіх,
Ды песні яго пералівы
Краналіся сэрцаў чужых.

Краналіся тонкія струны,
Схаваныя ў кожнай душы,
Сатканыя з радасці, з суму
Будзіліся там міражы.

І думкі луналі, як песні,
Сугучча музычных рулад...
Мінулаю ночкаю весняй
Ляцеў на зямлю зарапад.

Спецжка

Мяне праводзіць спецжка
У беластволы гай.
Нясуць рамонкі ўсмешкі
За сіні небакры.

Сцяжына між букетаў
Уззунена бязжыць.
Спявае ў сэрцы лета
Пра ічсасце "проста жыць".

Ад сонца — спеласць жыта...
Паміж калоссяў-кос —
Валожкі, што блакіту
Пазычылі ў нябёс.

Пухнатыя аблокі
Па небе — чарадой...
Іззеи, і з кожным крокам
Усё мацней спакой.

Вядзе мяне дарога...
Які прыгожы свет!
Усюды бачу Бога,
Яго цудоўны след.

Дар'я ЛЁСАВА

* * *

Будзе сэрцу гарача.
Там, на тым узгорачку,
Дзе цвіла рабіна,
Ты стаяў з дзяўчынай.

Ах, жыццё! Ты — рэчанька.
Вечнае? Нявечнае?

У каго якое...
Я пльыву ракою...

* * *

А кветак для паэтак
Часцей няма, чым ёсць.
Прышло ты, лета,
Як сумны госяць.
І дзень народзін,
Як мо ніводзін,
Завельмі сумны.
І вершы — думы
Ў глыбокім сэрцы,
Як на паверцы...

* * *

Колькі ж ты перажыла,
Мама-сірацінка!
Бедная дзяўчынка,
У пятнаццаць год адна!
А дагэтуль...
Ні зімы, ні лета!
Горыч п'ю да дна,
Тваю горыч, мама!
Гэта драма,
Музіць, на вякі.
Уначы ваўкі
Пад вокнамі ходзяць.

Плачацца прыродзе
Ў маім родзе...

* * *

Горыч, якая разліваецца,
Не дае супакою...
А я — не лаптаўка,
не чаіца

Над ракою.
Безабаронная,
у слязах,
Скрыўджаная незаслужана,
Я — нічынная,
Я — не мужава,
Я — толькі птаха.
А што ў таго птаха ёсць?
Хлеба крошка,

і то — як прыйдзеца.
Праходзіць мая маладосць,
Як лівень, як град,
як дождж...

Прыгадай хоць калі,
Што і я на зямлі
Толькі госяць...

* * *

Я адна, я адна засталася...
Мама-мамачка,
не пакінь!

Я сама сабе надалася
На шляху
Без знаёмых сцяжын.
Я нібыта ў паветры,

у Высях,
І нікога — упобачкі!
Друг надуманы,
падзвіся,
А ці ічсасце гэта,
ці горачка...

* * *

Сэрца часта дрыжыць,
як расінка.
Замірае душа.
Я яшчэ
ўсё дзяўчынка,
дзяўчынка,

Без блакітнага
шалаша.
Што, калі наляціць віхура,
Грымне гром,
затрасеца зямля?!

Так баюся
цябе я, бура!
Без мужычае ж сілы я!..

Вера БУЛАНДА

Прыгадваючы школьныя гады, Шура, ужо сталага веку мужчына, з яўным незадавальненнем у голасе ўспамінаў сваю настаўніцу па матэматыцы.

— Як я яе ненавідзеў! Прыходзіла ў клас заўсёды суровая, строга, патрабавала ад кожнага немагчымага.

— Дык гэта ж добра, калі настаўніца патрабавальная, — сябра Ігнат кожны раз спрабаваў перапінці яго ўспаміны, каб пераканаць у несправядлівасці адносінаў да настаўніцы.

І кожны раз пачытая гутарка абрываўлася на словах «ненавідзеў», «не любіў», або «якая яна была страшная: нейкая шэрая кофта, што даўно страціла свой першапачатковы выгляд, спадніца да падлогі...».

— Колькі ты ўжо будзеш ненавідзец? Настаўніцы, мусіць, і костачкі даўно сагнелі...

Настаўніца нялюбая мая

Навела

— А я не кажу, што ненавіджу, я кажу: ненавідзеў. А каб ты даслухаў мяне да канца хоць раз, а то ўсё перабіваеш...

— Ну, добра, толькі давай вып'ем... за памяць яе, — прапанаваў Ігнат, які разам з Шуркам вучыўся ў 80-я гады ў інстытуце сельскай механізацыі і электрыфікацыі, — а потым, абяцаю, не абарву ні на паўслове, ні на слове.

Выпілі не стукаючыся — ведалі традыцыі бацькоў і дзядоў. Ігнат падчапіў відэльцам скварчыну, адламаў кавалак хлеба, еў, утаропіўшы зацікаўлены позірк у вочы Шуркі. Той таксама не зводзіў нейкую хвіліну з сябра сваіх шэрых вялікіх вачэй, закусіў, паклаў відэлец старца на талерку, выцер сурвэткай рот і прадоўжыў расповед.

— Я ўжо казаў, якая яна была страшная: валасы заўсёды нязграбна, абы-як, хаваліся пад грабянцом, на самой нешта заўсёды шэрае або чорнае, стаптанья чаравікі. Рэдка калі ўсміхалася. Да кожнага з вучняў паспявала падысці, заўсёды здагавалася з першага позірку, хто не падрыхтаваўся да ўрока або ў каго, гэта значыць, спісаў. І абавязкова разы два-тры на тыдзень наведвалася дадому. Бацька ўжо мне дзязял не толькі пагражаў, але пускаў яе ў ход. І пастаянна задаваў адно і тое ж пытанне:

— Скажы, колькі яна будзе хадзіць сюды? Колькі яна будзе хадзіць?

Закончыў я школу, добра закончыў. Па матэматыцы моцная чацвёрка, адслужыў у войску, паступіў у інстытут, як сам ведаеш. Праз пяць гадоў пасля школы аднакласнікі запрасілі на сустрэчу. Раптам дзязяты закамандалі ісці да Розачкі. Мая нялюбая настаўніца звалася Разалія Адамаўнай. Я адразу стаў на дыбкі: не пайду, маўляў, ненавіджу яшчэ са школы і не тое што бачыць — чуць пра яе не жадаю.

Усё-такі ўгаварылі. Жыла яна на першым паверсе. Ва ўсіх адразу выклікалі здзіўленне дзверы на замках — аж да падлогі. Я нават пералічыў — восем. На наш званок адгукнулася адразу, але адчыніла не спяшаючыся: гэта ж усе замкі трэба было вызваліць. На парозе з'явілася яшчэ больш страшная старая жанчына ў палатнянай кашулі — відаць, толькі што з ложка. Прыжмуранымі вачыма аглядела нас, пазнала ўсіх, нават мяне. Дзіва дзіўнае: выказала любоў да ўсіх, і да мяне таксама, і пайшла ў суседні пакой, накінула там халат і пачала настойліва запрашаць застацца чаюваць. Дзязячкі дасталі са сваіх пакункаў салодкае і нават горкае, да чаго і закусэ нямудрую. Стол са

старой цыратай накрыўся за лічаныя хвіліны. Апрача стала ў пакоі было тры табурэты з прарэзанай дзіркай унутры, як у войску ці ў турме, два нікеліраваныя ложка, на які селі, ну, тыя, каму не хапіла табурэтак. І ўвесь час на нас са сцяны глядзелі вільготна-лагодныя вочы двух мужчын — маладога і крыху старэйшага.

— Гэта мае муж і сын, — пазнаёміла нас, выціраючы сухія вочы насоўкай. — У вайну, калі быў самы хапун яўрэяў, я была ў свайго вучня, як цяпер модна казаць, рэпетытарам. Прышла дадому позна, ужо добра звечарэла. І... вось — толькі два партрэты... маіх дарагіх людзей. Думала: звяр'яцею. Але сябры палі вайны ўладкавалі мяне ў школу, я і ратавалася гэтым, жадаючы, каб вы раслі разумнымі, чалавечнымі, каб не паўтарылася тое, што перажылі мы ў тую страшную навалу. Сіндром праследвання ўжо ўва мне да смерці, вось і дзверы на васьмі замках...

Разумееш, Ігнат, як я цяпер сам сябе не люблю, што так ненавідзеў настаўніцу, як я яе ненавідзеў! Скажы, так праючы для грамадства, яна не заслужыла лепшых умоў, добрай пенсіі? Скажы, Ігнат! Ну, чаго ты маўчыш, Ігнат?

Аркадзь ЖУРАЎЛЁЎ

Стаяў поўдзень спякотнага лета. Бязмежна лёгкі і ясны дзень. Высока паднялася зырка сонца на чыстым і бязмежным небе. Каля возера — харашыня і прахалода. Душэнае супакаенне.

Як заўсёды, лісткі вербалозы сталі маўклівымі спадарожнікамі. Яны слухаюцца нечаканага свавольніка вятрыску, які то падштурхне іх, то прыўзніме на бліскучым лустэрку, каб гурмой пракаціцца на грэбні хвалі.

У гэтае імгненне яны былі вялікімі, дужымі і нерозлучнымі.

Ты стаяла каля маладога кусціка вербалозы і, усміхаючыся, аб чымсьці нахнёна размаўляла з лісцем. Можна, распавядала пра багацце бароў, раздолле палёў, чысціню і празрыстасць азёр і рэк Вацькаўшчыны? Ці пра бярозкі ў карункавых празрыстых блузачках ды водар нашага з табою бярозавага гаю? А можа, пра рамонакавае поле ўзбоч яго? Ці пра звонкую цішыню: толькі прыляжаш на рознакаляровы і пахкі дыван, прыкрыўшы вейкі, — пачуеш, як шэпчацца старыя, але гонкія сосны ды елкі і разпораз падаюць, кружляючы, бронзавыя шылкі.

А можа, ты распавядала пра знаёмыя нам маладзенькія вербалозінкі, што

Рамонкавы нацюрн

Лірычная навела

глядзяць — не наглядзяцца ў воднае лустэрка? Быццам тыя модніцы, усё расчэваюць свае доўгія шаўкавістыя галінкі-валасы.

Я назіраў, як ты забаўляешся з блакітна-зеленаватымі хвалямі, і яны беражліва падтрымлівалі цябе на сваіх дужых руках. Я глядзеў на цябе з такой пажодай: ныйначай Афрадыта, якая нарадзілася з марскіх хваляў...

Ты выйшла на бераг, па спіне і грудзях тваіх пругкіх сцякалі русавыя валасы. Ты ўсміхалася. Зваблівая цела, быццам срэбнай расою, было абсыпана кропелькамі зіхатлівага сонца. Мяккія хвалі лізалі твае прыгожыя загарэлыя ногі.

Ты глядзела ўдалеч і ўсміхалася. Мабыць, параўноўвала тыя бязважкія, белагрывыя хвалі з гоманам родных палаткаў ды ніў, дзе лашчыць сэрца, цешыць вока жніўны колас. Але яны, тыя бязладныя хвалі, не разумелі тваіх мар. Яны мкнуліся дацягнуцца да твайго валоскавага празрыстага сарафанчыка і казыталі твае стройныя, бы точаныя, ножкі. А, мабыць, таму і не разумелі, што ты не звяртала на гэтыя іх забавы сваёй увагі, калі ўпершыню заўважыла, як нараджаецца, лашчачы сэрца і цешачы зрок, аблачынка, якая там, удалечы, павольна адрываецца ад небакраю, каб самастойна падарожнічаць увесці? Прайдзе час — і яна злучыцца з такімі ж спадарожнікамі, каб сабраць навалыніцу і ўпасці на разамлелую зямлю кроплямі доўгачаканага дажджу.

Я бачыў, як увішныя хвалі імгненна цыруюць твае слэды на жоўта-белым пяску пляжа. І я хваляваўся, што не паспеў пагаварыць з табою, не паспеў

сказаць, што не толькі памятаю, а штодня мару пра сустрэчу.

Нарэшце, я рашыўся і сказаў табе ўсё, што сабралася ў маёй хлапчай душы. Як начамі прачынаюся ад казытання тваіх вуснаў, ад твайго усмешкі, што твае блакітна-прамянныя вочы паўсюды сочаць за мною.

Учора азёрныя хвалі разразала бліскучая і лёгкая, бы казанчая пушынка, матарная лодка. Можна, са Свіры ці Нарачы. У ёй я ўбачыў дзязячыну. Яна глядзела на мяне знаёмымі мне вачыма, і абнадзейліва ўсмешка на яе твары таксама была падобна да твайго. І я спытаў: «Ці не ты па начас напяваеш знаёмыя мелодыі на верандзе суседняга дома?» Але пытанне павісла ў паветры. І чуўся толькі твой зманліва-казачны смех...

Два дні мы былі п'янымі ад шчасця. Твае пішчотныя словы «адзіны, кахань» абудзілі ўва мне палкія пачуцці. Я штораз з заміраннем сэрца слухаў іх. Тыя гадзіны былі для нас адным імгненнем. І мы не верылі ў тое. Быццам прайшла вечнасць.

Заплюшчваю вочы і бачу цябе сярод гарадской мітусні. Бачу, як уздрыгваюць доўгія пушыстыя вейкі твае, а з кудзеркамі валасоў забаўляецца гарэзнік ветрык, абдымаючы і лашчачы бронзавую шыю. Бачу ўсё твае ж вочы, у якіх непаразумеце і надзея — зараз штосьці адбудзецца неверагоднае, і ты будзеш побач...

І навошта прымудалі тыя цягнікі, што адвозяць людзей удалечы?

Чакаў сустрэчы з табою. Днямі прыязджаў у твай горад і нават знайшоў твай дом сярод шматлікіх шэрых і кідкіх хмарачосаў. Калі націснуў гузік званка,

слухаў, як яго мелодыя кіча цябе. І ў яго голасе — нецярпенне і надзея, боль і адчай.

Я адышоў да акна, разважаў. Затым зноў і зноў клікаў цябе. У адказ чуў пошчак хваляў. А ты ўсё не ішла. Я пільна ўгледзена ўдалеч, у нашу загадкавую і таямнічую, хутчэй у рамантычную, будучыню, у тайну для дваіх. А трэці заўжды лішні, зларадна нашэптаў: «Адышло, адбула тваё шчасце...»

Спрачаўся з трэцім лішнім, з розумам сваім. Даказваў яму, што ён памыляецца ў чысціні і вернасці твайго.

Кожны дзень чакаў ад цябе вестачкі. Спадзяваўся на чуд — раптам звончыў тэлефон, і я пачую твой усхваляваны голас: «Каханы мой, прывітанне! Гэта я. Тут, побач». Але ты не тэлефануеш і тым больш лістоў не пішах. Каторы раз адкружлялі чаромхавыя і тапалёвыя завірухі і шчодры колас аддаў людзям цяпло і смак свайго зерня.

*І сумна я так засынаю,
І добра мне, мроячы, спаць...
Кахаю цябе? Я не знаю,
І ўсё-ткі кахаю, відаць.*

А вось і ты! І мы зноўку захоплены адно адным. І наноў пачынаем саромецца сябе. І няхай гэта нетыпова для нашага хуткацэгнага веку, затое мы пранеслі чысціню і шчырасць кахання.

І я працягваю дарыць табе букецікі палыхвых кветак, рамонаў ды валочак. І той букецік сонцаў, бы няцярпны блакітна-жоўты акаміт, гаворыць без слоў. Іх зіхоткія палёсткі, быццам птушкі ў вырай, ляцяць насустрач нашаму пачуццю. Ляцяць рамонакавым нацюрнам.

На шыкоўную памяць

«Я — часовы вандроўнік, чые гадзіны адлічаны. Я — той, каму пара сказаць: я ваш нядоўгі госць. Надыходзіць вясна. Жыццё абуджаецца з новаю сілаю, а я так моцна звязаны з жыццём, што мне не хочацца пакідаць Вас, мае сябры, мае лясы, мае лугі, мае рэчкі, мае крыніцы і чорнагаловыя баравікі», — так у хвіліны шчырасці пісаў просты мікалаеўскі чалавек — Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч. Якуб Колас «прышоў у гэта жыццё не дзеля сябе самога», а для ўсіх нас, пакінуўшы значны след у развіцці беларускай літаратуры, навукі і культуры.

13 жніўня 1956 года ў 13 гадзін 20 хвілін сэрца паэта назаўсёды перастала біцца. А памяць пра яго жыве... Жыве ў выдатных творах, якія па праве ўвайшлі ў залатую скарбонку беларускай і сусветнай літаратуры, ва ўспамінах сяброў, знаёмых і родных паэта, кнігах і артыкулах, прысвечаных жыццю і творчасці Якуба Коласа, у вобразах песняра — жывапісных і скульптурных партрэтах, выкананых славуцымі мастакамі, а таксама ў фотаздымках, якія назаўсёды захавалі воблік вялікага майстра слова.

літаратуры, валодае Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. Ён налічвае амаль чатыры з паловай тысячы адзінак захавання. Асабліва каштоўнымі з'яўляюцца фотаздымкі, да якіх дакраналася рука паэта — з яго рукапіснымі аўтографамі і прысвячэннямі. Сярод іх — восем партрэтных здымкаў паэта, на якіх прыгожым каліграфічным почыркам ён напісаў свой псеўданім — Якуб Колас.

Яшчэ дзевяць рэдкіх фатаграфій былі падпісаны Якубам Коласам, на іх ён пазначыў месца, асоб ці іншыя звесткі. Так, пад фотаздымкам, на якім паэт адлюстраваны разам са старэйшым сынам Данілам у сваім доме ў Мінску ў 1949 годзе, Якуб Колас напісаў: «Даніла і Чэрчыль». З гумарам пясняр надпісаў і адзін са сваіх фотопартрэтаў: «Сам не ведаю, як, дзе і што. ЯК». Фота было зроблена ў нумары гасцініцы «Масква» ў 1949 годзе.

Самымі каштоўнымі матэрыяламі гэтай калекцыі з'яўляюцца фотаздымкі з дарчымі надпісамі Якуба Коласа. На сёння ў фондах музея захоўваюцца 35 фотаздымкаў з рукапіснымі прысвячэннямі паэта. Сярод адрасатаў — родныя Якуба Коласа, вядомыя навукоўцы, грамадскія і дзяржаўныя дзеячы, калегі па пярэ, сябры і знаёмыя паэта, дзякуючы якім гэтыя матэрыялы захаваліся і былі перададзены ў музей.

Здзіўляе, што захаваліся фотаздымкі пачатку XX стагоддзя, шэраг фатаграфій пасляваеннага часу і амаль адсутнічаюць здымкі з інскрыптамі 1930-х гадоў. Да нядаўняга часу ў фондах музея захоўваўся толькі адзін такі фотаздымак. Фота было падпісана на памяць рускаму пісьменніку Аляксею Сільчу Новікаву-Прыбою: «Милому Алексею Силочу Новикову-Прыбою. Якуб Колас. 17.ІІ.1936 г.». З Якубам Коласам Новікаў-Прыбой пазнаёміўся на I Усеаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў, яны пасябравалі, ліставаліся, прыязджалі адзін да аднаго ў госці.

Прыемна, што калекцыя фотаздымкаў з аўтографамі Якуба Коласа працягвае папаўняцца. Адным з апошніх паступленняў з'яўляецца фота 1934 года. Фотаздымак быў куплены ў верасні 2023 года на адным з маскоўскіх аукцыёнаў і перададзены ў музей праўнучкай Якуба Коласа Цінай Міцкевіч і яе мужам Аляксандрам Ягоравым. Унікальнасць здымка абумоўлена не толькі наяўнасцю рукапіснага прысвячэння: «Дорогому Михаилу Григорьевичу Огнёву на шикарную память. Якуб Колас. 28. III. 1934 г.», але і адсутнасцю такой фотавяравы беларускага паэта ў фондах музея.

яго візіту ў сталіцу Беларусі. Даследаванне фотаздымка, у тым ліку і стасункаў паміж калегамі па пярэ, працягваецца.

У апошнія гады жыцця Якуб Колас моцна адчуваў прыцягненне зямлі, блізкасць канца свайго існавання. Паэт пісаў:

Неўзнакі, неўзаметкі —
Хоць сам скажу сабе —
Пасохлі мае кветкі,
Канец майей сябе.

Штодзень я адчуваю
Усяільны той закон,
Што цягне к долу-гаю
У вечны цень-палон.

Ну што ж? Пажыў, набродзіў,
Дарог прамежаў імаю.
Стаміўся ты ў паходзе —
Спачынь жа ў зямлі, брат!

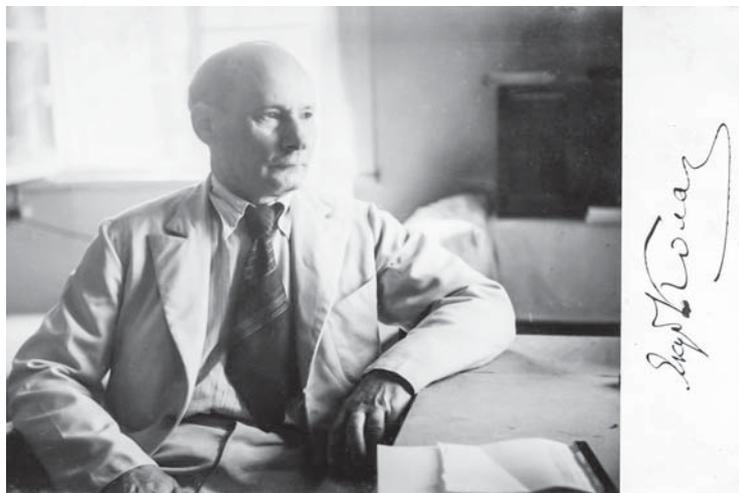
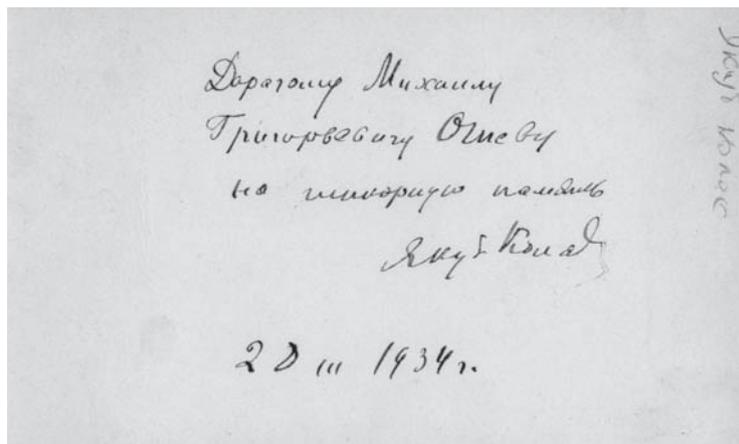
І сам я не пабачу,
Як згасне мой агонь.
Дык што ж? Хіба паплачу,
Падпіршы ціха скронь.

Мяне ў жывых не стане,
Сыду я ў небыццё,
Ды вечна будзе ранне,
І песні, і жыццё.

Сам не ведаю, як, дзе і што. ЯК.

Самай багатай калекцыяй фотопартрэтаў песняра і фотаздымкаў, звязаных з жыццём і творчасцю класіка беларускай

Якуб Колас

Інскрыпт на фота дапамог высветліць новую асобу з атачэння Якуба Коласа. Міхаіл Рыгоравіч Агнёў (сапраўднае імя — Міхаіл Рыгоравіч Розанаў; 1888—1938) — рускі дзіцячы пісьменнік, педагог, аўтар аповесці «Дневник Кости Рябцева» (1926—1927), якая зрабіла пісьменніка вядомым, у тым ліку і за мяжой. Фота было зроблена ў Мінску і падпісана адрасату падчас

Зямны агонь Якуба Коласа згас 68 гадоў таму. Будзем спадзявацца, што памяць пра сьлыннага сына Беларусі, які ўсё жыццё аддаў служыў яе народу, не згасне ніколі.

Васіліна МІЦКЕВІЧ,
галоўны захавальнік фондаў
Дзяржаўнага літаратурна-
мемарыяльнага музея
Якуба Коласа

Даніла і Чэрчыль

Дзён віхрамётных ява

Мяркую, што паэт Мікола Сямашка нарадзіўся зімой. Хоць, здавалася б, навашта думаць-гадаць, калі можна зазірнуць у энцыклапедыю ці іншы біяграфічны даведнік. Нарэшце, і ў інтэрнэце неабходныя звесткі бываюць. Яно, вядома, так, але ўсюды значыцца толькі год яго з'яўлення на свет: 1914-ы. Як быццам, прычыны не для поўнага ўдакладнення былі. Пачыналася вайна, а паводле «Статута аб пашпартах», прынятага ў Расіі ў 1903 годзе, тых, хто пастаянна пражываў на адным месцы, мець такі дакумент не былі абавязаны. Да іх і адносіўся Мікола Сямашка, які нарадзіўся ў вёсцы Барылы, што пазней злілася з вёскай Катуханкі. Цяпер гэта Полацкі раён, а раней быў Ветранскі.

Здзіўляе іншае: з Барылаў родам і яго старэйшы брат — празаік, а пасля перакладчык Сцяпан Сямашка. Дакладна вядома, што ён нарадзіўся 27 ліпеня 1898 года. Працаваў у друку, а ў гады Вялікай Айчыннай вайны — палітрук у Чырвонай Арміі. Пасля заканчэння яе быў адказным сакратаром камісіі па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а з 1947 года з'яўляўся навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Памер 23 верасня 1965 года. Няўжо ён, маючы з братам немалую розніцу ў гадах, не ведаў не толькі год яго нараджэння? Калі не чысло, то хоць бы месца. І чаму ніякіх захадаў не прымаў, каб удакладніць гэта? На жаль, ужо не высветліш.

Тады ўзнікае пытанне: адкуль мая ўпэўненасць у тым, што Мікола Сямашка хутчэй за ўсё «родам з зімы»? Няўжо забыліся выслоўе, што пра паэта шмат гавораць вершы? Дык у яго прысвечаныя зіме такія, што іх нельга не згадаць. Яны розныя па сэнсе, але падобныя ў адным. Замілаванне прыродай у яе сучасным стане, калі няма таго буйства, што ў іншыя поры года, але па-свойму такой чароўна-прывабнай. Як і тады, калі ён яшчэ зусім нядаўна на ўлонні яе з аднагодкамі бавіў час. Але гэтыя змены не менш узнімалі настроі.

З такім прадчуваннем аднасці з прыродаю жыў і тады, калі чарговы раз пісаў зямліныя вершы. Без удакладнення «чарговы» не абсыцца, бо з першымі вершамі выступіў у газеце «Чырвоная Полаччына» ў 13-гадовым узросце. Можна, тады, а магчыма, і пазней, з'явіўся верш «Эх, пашто...», напісаны, як сведчыць зноска, у яго роднай вёсцы.

Пачынаеш чытаць твор, і добрая зайздасць з'яўляецца. Эпітэты быццам і звычайныя — «сняговая», «зрэбная», «сіябровая». Толькі гэта, калі браць іх пасобку. А ў адным апавядзе яны ператвараюцца ў малюнак, у якім ужо месца не толькі прыродзе, але і самому чалавеку:

*Кругом ціш, кругом бляск,
сінь сняговая.
Вёскі зрэбныя ў гурбах ляжаць...
Эх, зіма ты,
зіма сіябровавая,
лоба мне табе песні складаць...*

Малюнак сузірання чалавекам прыроды і яго самога ў ёй узмацняецца. З'яўляецца эпітэт, які быццам для завірухі не характэрны. Яна можа скуголіць, круціць, выць... А ў Міколы Сямашкі іншае параўнанне, прытым з-за сваёй нечаканасці надзіва ўдалае: «Люба мне ў марозныя раніцы // слухаць спеў // завірухі ліхой...». Эпітэты рад «сінь сняговая», «зіма сіябровая» і, нарэшце, «спеў завірухі ліхой» вядзе да з'яўлення ў душы лірычнага героя аптымістычнага настрою, які характэрны для таго часу, асабліва для моладзі, якая ўваходзіла ў вялікае жыццё: «Мае думкі, бы хмель, завіваюцца... // Бор кажае сівай галавой. // Эх, пашто, // ну пашто сумваюць мне, // жудасць чорную ў сэрцы насіць, // калі дні віхрамётныя вабяць, — // толькі мне маладомаду // і пльшць».

Настроі сузірання зімавай прыроды падаецца і ў вершы «Вясны ў грудзях я не губляю». Хоць сама назва як бы адштурхоўвае ад гэтага. Толькі не трэба

спяшацца з высновай. Усё ж у цэнтры ўвагі паэта таксама яго любімая пара, а надыходж вясны — толькі як напамін, што яна прыйдзе:

*Зіма,
зіма ў завеях, з марасамі,
па-за акном
ільсніцца белы снег.
Сасонкі ў шэрані —
хістаюць галавамі
і ціха шэпчуць гімн вясне.*

Не, усё ж зімой прыйшоў ён у гэты свет. А прызнанне: «вясны ж у грудзях // ніколі не згублю» — гэта і заява лірычнага героя аб тым, што і ў жыцці, і ў творчасці ніколі не растрэціць маладосці. Як ні скажаць гэтага, калі жыццё толькі пачыналася. Пад вершам пазначана «10 студзеня 1928 г. Полацк». Гэты ж горад на Заходняй Дзвіне яму быў блізка, як і Ветрана. Ёсць у Міколы Сямашкі яшчэ адзін верш, адштурхоўваючыся ад зместу якога таксама можна меркаваць больш прыблізна аб часе яго нараджэння — «Пайду ўперад»:

*Няхай сабе зіма завеяні рагоча,
Зямлю ўсцілае белым дываном.
Уперад я пайду, дзе дзень агнём плюскоца,
Уперад я пайду насустрэч новым дням...*

Шлях «насустрэч новым дням» і пачаўся з вёскі Барылы. Скончыўшы сямюгодку, пайшоў працаваць у тагачасную ветранскую раённую газету «Чырвоная звызда». Часта наведваўся і ў Полацк, дзе, як гаварылася, і працаваў рэдактарам газеты «Чырвоная Полаччына» ў 1926 да 1930 года яго брат. Дзякуючы яму і змясціў у «ЧП» свае першыя вершы. Няўжо Сцяпан Петровіч пастараўся? Сваецтва было ні пры чым. Яны заслугоўвалі таго, каб быць надрукаванымі. Змяшчаліся і тады, калі з'явіўся новы рэдактар, а таксама ў літаратурна-мастацкіх альманахах «Росквіт» і «Зарніцы», якія таксама выходзілі ў Полацку. Звярнулі на яго ўвагу і часопіс «Польныя рэвалюцыі», газеты «Звязда», «Літаратура і мастацтва», «Чырвоная змена», некаторыя іншыя выданні.

Пазэіі сябе не абмяжоўваў. Яго прозвішча можна было ўбачыць і пад нарысамі. Не абходзіў творчэй увагай і пераклады. Аднак паэзія заставалася галоўнай у творчасці. Лірык па складзе характару, такім у асноўным заставаўся і ў вершах. Гэта не значыць, што ў творчасці абходзіў грамадскія праблемы. Пісаць у духу абнаўлення грамадства, змагацца з перашкодамі, што ўзнікаюць на згаданым шляху, безумоўна, — адна з умоў станаўлення сацыялістычнага грамадства, нараджэння новай супольнасці людзей — чалавека савецкага. Мікола Сямашка, канешне, не мог пра гэта не пісаць. Аднак яго лірычны герой — хоць і тыповы прадстаўнік сваёй эпохі, глыбока індывідуалізаваны. У гэтым упэўніваешся, перачытваючы яго першыя паэтычныя зборнікі «Шчырацэ», які выйшаў у 1939 годзе, а таксама публікацыі ў перыёдыцы. Другі быў здадзены ў Дзяржаўнае выдавецтва БССР у чэрвені сорак першага, але з іншымі рукапісамі загінуў.

Упэўніваешся і ў іншым: нават у творах, у якіх відэавочны грамадзянска-патрыятычны матывы, паэт не засяроджваецца толькі на іх, а калі і звяртаецца,

Мікола Сямашка.

то ідзе і ад уласнага жыццёвага вопыту, а таксама вопыту тых, хто блізка яму, каго добра ведае. Як у вершы «Жыццё нам б'е сваім чалом». Услаўленне яго адбываецца праз рэаліі спакоў зямныя. Яны не падуладны зменам у грамадстве, ды і без іх існаванне на зямлі страчвае сэнс.

*Жыццё нам б'е сваім чалом,
Зямлі дзівоснымі садамі.
І неслі шчырае цяло
Навекі падружыла з намі.*

У наступнай страфе працяг гэтай думкі: «Падумаў, любая, з табой // За ўсіх мя багацей на свеце. // У нас — лугі з густой травой, // Лясы і рэкі, моры й вецер». Толькі пасля гэтага ідзе сведчанне свайго часу — часу рэвалюцыйных ператварэнняў, звязаных са здзяйсненнем жаданняў і, галоўнае, усведамленнем, што ты ў сваёй краіне не гошч, а гаспадар:

*Мы ў свет вялікі ўвайшлі,
Гарачым сонцам абагрэты, —
Гаспадары сваёй зямлі,
Гаспадары сваёй планеты.*

Але, з'яўляючыся «гаспадарамі сваёй зямлі», яны любілі родную прыроду, шчыра кахалі. Гэта добра відаць і па творах Міколы Сямашкі. Напрыклад, у вершы «Вечар на возеры» ён праўдзіва, з захаваннем канкрэтных дэталей перадаў гэтае імгненне ў прыродзе, калі яна ад свайго звыклага стану вяртаецца ў іншы, звязаны з наступленнем змяркання. Адчуванне, што сам пабываў на берэзе ў такі час. І нават зазірнуў праз тоўшчу вады, убачыў, што дзеецца на голыні. Адчуў, што і ўначы час возера працягвае жыць сваім жыццём. Яно шмат у чым не падобнае на дзённае, але цікавае. Пра ўсё, канешне, не раскажаш, а пра галоўнае... Што яно ў гэтым выпадку — сумнення няма:

*А за далёмым берагам пакатым,
У сямі лазовых хмызнякоў,
Маладых, гарачых і заўзятых
Перамовы і спрэчкі салаўёў.*

Менавіта без іх, «пеюноў-гаваруноў», цяжка ўявіць ноч у маі, у пачатку чэрвеня. Быў Мікола Сямашка перакананы і ў тым, што «маладой зямлі, цяплом сагрэтай, // У добры час расціць і нараджаць!» Прамовіў ён гэта ў вершы «Дождж прайшоў». Самы час распавесці такое, бо «маладою рожаніцай дужай // Загула абмывага зямля. І « — Жыццё! — сказала сонца маладое, — // Аглядзеўшы ўзгоркі, шыр далін <...>»

Прыкладна, як у Рыгора Суніцы: сонца «кліч падало «Жыць!». Зразумела, не трэба ў падабенстве думак шукаць паўтор адзін аднаго. Абодва пісалі, не здагадваючыся, што прыкладна так мысліць

і твой таварыш па пярэ. Сутучча прамоўленага з явілася з-за таго, што абодва па ўзросце былі маладзёны. Ім хацелася, каб зямля і надалей поўнілася гэтакімі ж самымі, адухоўленымі добрымі людзьмі, гатовымі прадаўжаць род чалавечы. Ці не таму ў Міколы Сямашкі такой пяшчотай напоўнены вершы пра каханне.

*У сінім марыве ў лузе кусты...
Драч азваўся ў соннай траве.
Я ў чаканні прыціх, я застыў,
Я лаўлю сэрцам крокі твае.
(«Чаканне»)*

А ў вершы «Дзявочая» ў споведзі лірычнай герані ўдалае выкарыстанне найлепшых фальклорных традыцый. Меладычнасць радка, убіраючы ў сябе новую аснову, сутучную сучаснасці, не толькі не страчвае сваёй непаўторнасці, але і яшчэ лепш увязваецца з рэчаіснасцю. З'яўляецца тая пачуццёвая, якая, ідучы ад сэрца дзяўчыны, авалодвае і тымі, хто ўслухваецца ў гэтае гучанне. А як не ўслухацца, калі закаханая дзяўчына спавядаецца так шчыра.

Хоць яна пабачыць любяга. Толькі як зрабіць гэта? Па мосце ісці — «гэтка круг дарма рабіць». Добра падумала і выйсеце знайшла: «Не так шырокая // Рэчка з бегам ціхіх вод, — // Адшукаю неглыбокае, // Перайду яе ўброд».

Гаворачы пра грамадзянска-патрыятычную лірыку, нельга не згадаць, што паэты 20 — 30-х гадоў мінулага стагоддзя ў сваіх творах даволі часта апявалі чырвоную зорку, бачачы ў ёй сімвал перамогі ідэй камунізму на пяці кантынентах. Толькі далёка не кожнаму ўдалася скажаць на гэтую тэму нешта сваё. Як і пераадолець схематызм, голю публіцыстычнасць. Чаго не скажаш пра верш Міколы Сямашкі «Чырвоная зорка».

Праўда, пачатак твора таксама нічога новага не абяцае. Як і іншыя паэты, ён увязвае гэты сімвал з той зоркай, што ззяе на маскоўскім Крамлі: «І на прывале, і ў паходзе, // І днём, і ранкам на зары // Са мной яна, ка мне заўсёды // Агнём рубінавым гарыць». У зыянні яе бачыць і сваю зямлю. Без празмернай пафаснасці не абшлось. Ды і дэкарацыйны заклік навідавоку. Але зададзенасць Мікола Сямашка ўсё ж лёгка пераадолеў, перайшоўшы ад узвышаных матываў, якія мала чым адрозніваюцца ад звычайнай канстацыі факта, да па-сапраўднаму зямных. Гэта выявілася ў паэтызацыі сваёй зямлі, замілаванні ёю. Адначасова з'явілася і заканамерная выснова: тое, што дорага, нікому нельга аддаваць. Калі нехта пакапіцца на Радзіму, неабходна рашуча стаць на яе абарону. Самаахвярнасць, без якой у такіх выпадках не абсыцца, — гэта таксама праўдзёнае любаві да сваёй зямлі:

*А ў вечаровы час лагодны,
Пад дымкай цёплага зары,
Адлюстраваны край мой родны,
У ёй бачу я: лясы, бары,*

*Азёр блакітнасць залатую
І шыр бяскрайнюю палёў.
Радзіму бачу, за якую
У смяротны бой ісці гатоў.*

Да Вялікай Айчыннай вайны было яшчэ далёкавата, верш пісаўся ў 1937 годзе. Не адзін Мікола Сямашка быццам прачуваў свой будучы лёс. Аднак ён розніўся тым, што ўжо меў некаторае ўяўленне, як абараняць Радзіму. Калі ў 1939 годзе прызвалі ў войска, прымаў удзел у вызваленні Заходняй Беларусі ад польскай акупацыі. Пасля загадваў аддзелам літаратурнага жыцця ў газеце «Вольная праца», якая выходзіла ў Беластоку. З нападам фашыстаў даўся ўзяцца за зброю. Вяваў нядоўга: у 1941 годзе загінуў пры абароне Оршы.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

З выключнай удумлівасцю

У галоўным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь адкрылася традыцыйная выстаўка «Плынь часу», прысвечаная творчасці мастакоў — юбіляраў 2024 года.

У новай экспазіцыі — звыш 70 работ болей 40 аўтараў з калекцыі музея. Сто гадоў беларускага мастацтва — такі часавы дыяпазон ахапіў праект, які арганізатары разглядаюць у тым ліку як дадатак да пастаяннай экспазіцыі. Куратарам выступае Валянціна Вайцхоўская, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва XX—XXI стагоддзяў Нацыянальнага мастацкага музея.

Валянцін Дзежвіц «Паводка (Віцебск)», 1956 г.

Адразу трэба адзначыць, што не ўсе аўтары выстаўкі нарадзіліся на тэрыторыі Беларусі (хоць пэўны час і працавалі тут), як і не кожны з іх тварыў на роднай зямлі (гэта ім удавалася рабіць і за яе межамі). І ўсё ж мастакі, жывапіс і скульптура якіх склалі «Плынь часу», — паўнапраўныя ўдзельнікі мастацкага працэсу ў краіне — у мінулым і сёння.

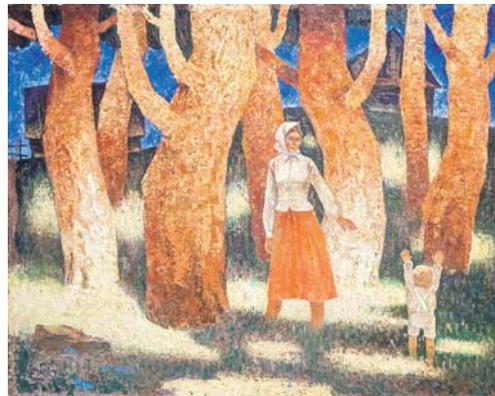
Марыя Ісаёнак «Жанчына з бульбай», 1994 г.

Кагосьці ведае і беларускі, і замежны глядач, імёны некаторых творцаў амаль забытыя. Таму і каштоўныя падобныя праекты — дзякуючы, здавалася б, фармальнай нагодзе адкрываюцца малавядомыя старонкі гісторыі выяўленчага мастацтва, пашыраюцца веды наведвальніка музея аб аўтарах, стылях, кірунках, якія панавалі ў розныя часы, аб эвалюцыі густаў мастакоў і, адпаведна, грамадства. Да таго ж арганізатары пры пабудове экспазіцыі імкнуліся трымацца храналагічнага прынцыпу, таму на выстаўцы даволі лёгка арыентавацца, а пасля і рабіць высновы наконт зробленага сучаснымі мастакамі ды іх папярэднікамі.

Арганізатары і куратар сёлетняга праекта «Плынь часу» абмежаваліся жывапісам і скульптурай, між тым сустракае глядача габелен Ніны Пілюзінай «Зубр» (2005). Творчасці мастацкі, якая 25 жніўня адсвяткуе 80-годдзе, уласцівы арыгінальнасць сюжэтаў, выразнасць форм, адметнасць кампазіцый, прывабліваюць і колеры, якія Ніна Пілюзіна спалучае ў сваіх работах. Як і ў іх большасці, у творы «Зубр» відавочны зварот аўтара да фальклору, да мінулага Беларусі ўвогуле. Удумлівая мастацка, скарыстаўшы адзін з галоўных сімвалаў краіны, выявіла свой погляд на яе лёс, выказала стаўленне да шляху, якім тая ішла... Думкі майстра дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва аб Радзіме задаюць тон усёй выстаўцы.

Па-рознаму колькасна прадстаўлены ў калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея экспаненты праекта —

некаторыя аўтары прадстаўлены адной работай, заўважаюць арганізатары. Так, адзін і ў фондах, і ў экспазіцыі твор Паўла Южыка (Тамашэвіча) «Партрэт дзяўчынкі» (1920-я). Што вядома пра мастака? Нарадзіўся ў 1874 годзе ў вёсцы Нова-Аляксандраўка Віленскай губерні (цяпер вёска Вётхава Смаргонскага раёна), захапляўся маляваннем з дзяцінства, але бацькі адправілі яго на вучобу ў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю. Папрацаваўшы ў вёсцы Сітцы, будучы мастак паступіў у Віленскую малявальную школу Івана Трутнева (скончыў у 1901 годзе). Пазней удасканальваў майстэрства ў Пензе ў Вольных мастацкіх майстэрнях (гэта былі 1917—1918 гады). Потым вяртанне на Сморгоншчыну, пераезд у Вільню... Праз нейкі час Павел Южык атрымаў запрашэнне на працу ў Віленскую беларускую гімназію (перыяд настаўніцтва там — 1922—1935 гады). Увогуле ж, выкладаў на Вілейшчыне, у Пензе (1918—1920), Дзісне (1920), Залесі (1939—1944)... Калі выйшаў на пенсію, пабудаваў дом з майстэрняй у Вётхава — працягваў маляваць і выкладаць у сельскіх школах. Не стала мастака вясной 1944 года (пахаваны на могілках у Вётхава). Вядома, што вялікая калекцыя твораў з майстэрні мастака, адбраная для персанальнай выстаўкі ў Маладзечне, безваротна знікла ў сярэдзіне 1950-х... Адзін з асноўных жанраў, у якім працаваў Павел Южык, — партрэт. А «Партрэт дзяўчынкі» паказвае, хутчэй за ўсё, вясковую жыхарку. Нетыповая кампазіцыя, невідавочны

Уладзімір Мудрогін «У выхадны», 1976 г.

падыход да адлюстравання герані — вось чым адметная карціна аўтарства Паўла Южыка, творы якога знаходзяцца сёння на Сморгоншчыне.

Яшчэ адзін аўтар з адзінай работай у калекцыі Мастацкага — Мікіта Санджыеў. Сёння можна ўбачыць яго

скульптуру «Партрэт І. С. Кісялёва, стальявара» (1958). Мікіта Санджыеў (1924—1994) — скульптар, народны мастак РСФСР, заслужаны дзеяч мастацтваў Калмыцкай АССР, заснавальнік сучаснага прафесійнага калмыцкага пластычнага мастацтва. У біяграфіі творцы вылучаецца «беларускі перыяд». Гісторыя такая: у свой час Мікіта Санджыеў, які ўжо спрабаваў свае сілы ў скульптуры, намагаўся атрымаць мастацкую адукацыю і пасля пэўных пошукаў у 1956 годзе трапіў у Мінск, аднак спазніўся да прыёму ў вучылішча. У мастацкім фондзе яму адмовілі ў працы — з-за той жа адсутнасці адукацыі, аднак паралі зварнуцца да Заіра Азгура... Той прапанаваў прадэманстраваць мастацкаму савету хаця б адну скульптуру, пасля чаго магло быць прынята рашэнне аб пазачарговым залічэнні. У майстэрні скульптара Васіля Палійчука Мікіта Санджыеў працаваў над партрэтамі пажылой жанчыны, які высока ацанілі Заір Азгур, а таксама народныя мастакі БССР Аляксей Глебаў і Андрэй Бембель. Яны рэкамендавалі прыняць таленавітага юнака ў мастацкі фонд у якасці выключэння. У 1956—1959 гадах Мікіта Санджыеў працаваў скульптарам у Беларускай аддзяленні Мастацкага фонду СССР і вучыўся ў мастацкім інстытуце. Ужо ў 1957-м яго двухфігурная кампазіцыя «Стальявары», вядомая яшчэ як «Дружба», экспанавалася на Усесаюзнай мастацкай выстаўцы ў Маскве.

Цэнтральная работа экспазіцыі — «Балада пра маці. Н. Ф. Курпрыянава 9-га мая». Аўтар — мастак з адметным почыркам Леанід Асдоўскі (1934—1990), у творчасці якога пераважалі гісторыка-рэвалюцыйная тэматыка і праблемы сучаснасці. На надзвычай яркім палатне адлюстраваны Настасся Фамінічна (1872—1979) і яе сыны. Мікалай (1902—1945) згінуў без весткі. Сцяпан (1911—1944) загінуў пры вызваленні. Міхаіл (1915—1944), партызан, падчас баявога задання быў цяжка паранены, трапіў у палон да фашыстаў, памёр ад ран. Баец партызанскага атрада Уладзімір (1922—1949) трапіў у лагер ваеннапалонных, вярнуўся дадому ў 1947 годзе, аднак праз два гады загінуў ад няшчаснага выпадку. Герой Савецкага Саюза Пётр Курпрыянаў (1926—1944) паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросова... На карціне, урачыстай і святочнай, усе, акрамя жанчыны, усміхаюцца, але глядзяць не на маці, а некуды ўдалечынь. Паўсюль кветкі, асабліва шмат бэзу. Рэальнае і пазачасовае аддзелена блакітным — колерам чысціні, нябесным колерам, які кліча чалавека ў бясконцасць... Работа створана праз пяць гадоў пасля смерці Настасі Фамінічна, якой было наканавана доўгае, перапоўненае трагедыямі, жыццё.

З выстаўкай «Плынь часу» можна пазнаёміцца да 21 кастрычніка. Экспазіцыя размясцілася ў галоўным корпусе і заняла галерэю і фае.

Югенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Вера Козак «Танец», 1954 г.

Ніна Пілюзіна «Зубр», 2005 г.

Юрыі Палаякоў «Блакітныя колер. Перад святам», 1969 г.

І з вершамі, і з валёнкамі

Фэстываль «Дрыбінскія таржкі» — свята з гісторыяй. У старадаўнія часы ў жніўні народ з'язджаўся ў гэтыя мясціны на вялікі кірмаш. Было шумна, весела і святочна. Трынаццаць гадоў таму традыцыю аднавілі ў выглядзе вясялага свята. Сёлета яго прымаркавалі да 100-годдзя ўтварэння Дрыбінскага раёна, праходзіла пад дэвізам «Ад вытокаў да сучаснасці». Яго арганізатары прапанавалі акулца ў атмасферу мінуўшчыны, каб паказаць, як жылі нашы продкі і які адбыўся прагрэс. Усе ўдзельнікі — прадпрыемствы, арганізацыі, установы — падрыхтавалі лакацыі так, каб прадэманстраваць сваю прафесію, рамяство, дзейнасць з удзікам як мінімум стагадовай гісторыі. Атрымалася вельмі цікава і пазнавальна.

Танец за праходжанне мытні

Так проста на гэты фест не трапіш — трэба спачатку прайсці мытню. грошы можна не плаціць, але верш прачытаць або станцаваць прыйдзецца. Трэба ж настроіцца на святочны лад. «Дрыбінскія таржкі» не проста кірмаш, а свята з сэнсам. Яно раскрываецца праз майстроў, рамеснікаў, артыстаў, мясцовыя традыцыі, якія захоўваюць жыхары. Таму і цікаваць да фестывалю вялікія.

— «Дрыбінскія таржкі» — гэта наш брэнд, таму рыхтуемца да іх з усёй адказнасцю, — удакладніў дырэктар Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Дрыбінскага раёна Сяргей Левуценка. — Заўсёды з нецярпеннем чакаем новых гасцей не толькі з Беларусі, але і з Расіі, каб вопытам падзяліцца, сябе паказаць. Прыехалі нашы сябры з горада Бель Цвярской вобласці, са Смаленшчыны, іншых рэгіёнаў суседняй краіны. Да нас завітае многа гасцей.

роднай студыі ДПМ «Шапавал» Таццяна Чараповіч прызнаецца, што ў раёне праводзіцца вялікая работа па захаванні шапавальскіх традыцый, захоўваецца ўнікальны катрушніцкі лемезень — умоўная мова шапавалаў мястэчка Дрыбін. Цэны на валёнкі кусяюцца, але дзе яшчэ можна знайсці такую прыгажосць!

Кірмаш гудзе...

Прайсці міма «Літаратурнай гасцёўні» немагчыма, тут заўсёды збіраецца творчая інтэлігенцыя, ідуць размовы пра гісторыю, кніжныя навінкі. Гэтым разам сваю новую кнігу прэзентавала член Саюза пісьменнікаў Беларусі Святлана Цмугнунова. Яна — адна з пісьменніц мясцовага літаратурнага аб'яднання «Вянок Дрыбіншчыны».

— Стараюся падтрымліваць наш рэгіянальны фестываль, прэзентуючы новыя кнігі, — дзеліцца сваёй творчай праграмай пісьменніца. — «Дрыбінскія таржкі» — вельмі цікавае свята,

«таржкоў» з дарэвалюцыйнага часу да цяперашняга. У літаратурным аб'яднанні Ніна Радзевіч адна з першых удзельніц. І не прачуццёла ніводнага фестывалю.

— Кожны год свята чым-небудзь да адрозніваецца, тэмы заўсёды розныя, — кажа яна. — І гэта заўсёды натхняе.

Да фестывалю раённая бібліятэка падрыхтавала храналогію падзей і стварыла літаратурную карту раёна. Гэты год там адзначаны яшчэ і такой прыгожай падзеяй, як адкрыццё памятнага знака — герба Дрыбінскага раёна. Гэта адбылося падчас «Дрыбінскіх таржкоў».

— У рамках нашага фестывалю праводзім яшчэ і літаратурны конкурс «Славім Дрыбінскі наш край», — кажа дырэктар раённай бібліятэчнай сеткі, старшыня літаратурнага аб'яднання «Вянок Дрыбіншчыны» Святлана Верам'ева. — З яго дапамогай адкрываем паэты, якія пішуць для сябе. Удзел прымаюць і члены Саюза пісьменнікаў Беларусі.

У 2021 годзе, да дзясятай юбілейнай даты фестывалю, літаратары ўклалі зборнік пад назвай «Вершы складаем, таржкі праславіаем». Туды ўвайшла і смачная «Ода драцікам» паэтэсы Дзіны Рамадзінай. Яе чытаеш — слінік цякуць. Яшчэ смачней, калі оду дэкламуе сама аўтар. Цікавая акалічнасць: Дзіна філолаг па адукацыі, але працуе ў Дрыбінскай «Жылкамгасе». Тым не менш любімай справай працягвае займацца — занатоўвае казкі і легенды роднага краю. Яе маці была настаўніцай і разам з дзецьмі збрала па навакольных вёсках выслоўі, замовы, песні, казкі. Юная Дзіна тады гэтым і захапілася. Кажа, што этнаграфічнага матэрыялу ў яе назапасілася ўжо на кнігу. Трэба толькі ўсё прывесці ў парадак.

— У нашым літаратурным аб'яднанні выключна цікавыя людзі, — удакладняе Святлана Верам'ева. — Ідзяцей заахваджаем чытаць. Нават калі яны самі нічога не пішуць, просім дэкламаваць, праводзім літаратурныя членджы. Усе бібліятэкі маюць свае старонкі ў сацсетках і падключаюцца да іх. Нашы паэты і празаікі актыўна прымаюць удзел у міжнародных конкурсах. Людміла Сухаварава нядаўна была адзначана дыпламам міжнароднага конкурсу «Арменія ў маёй душы». Сярод цікавых аўтараў — Галіна Руднікова, іншыя пісьменнікі.

Гастрэфэст па-дрыбінскі

Якіх толькі страў не было на сталах гасцінных удзельнікаў свята! Тут табе і пірагі, і наліскі з начиннем на любы густ, і каўбасы, і бліны, і напой. Педагогі Дрыбінскай сярэдняй школы прапанавалі параўнаць халодную і цёплую травяную гарбаты. Запамінайце рэцэпт халоднай, вельмі спадабалася. На збанок сярэдняй памераў бярэцца крынічна халодная вада, меліса, мята, сок лімона і дзве лыжкі мёду. Настойваецца 20 хвілін. Смачна, словамі не перадаць!

На падворку дзіцячага садка і школы з Міхееўкі зачала выстава з фота-

дзімкамі ўсіх выпускных класаў. Атрымаўся своеасаблівы летапіс школьнай гісторыі. Што датычыцца страў, то, як прызналіся настаўнікі, пра іх пакапаціліся кухары школьнай сталовай. А яны ведаюць сваю справу добра. Завуч школы Кацярына Лагушкіна і настаўніца

рускай мовы Ганна Кусцікава расказалі, што школа летам займаецца зборам лекавых траў, у прыватнасці лаванды, палыну, валяр'яну, чабору. Іх, дарэчы, можна было набыць па дэмпінгавай цане. Машычкі для траў пашылі вучні.

Цемналеская школа ўразіла не толькі сваімі праснакамі, блінамі і каўбасамі, але і малюнкамі. Пры ўстаноў працуе школа мастацтваў. А яшчэ дзеці пад кіраўніцтвам педагога Сяргея Скокава на ўроках працоўнага навучання робяць вёнікі. Дырэктар Таццяна Маліноўская расказала, што нарыхтоўкай сыравіны для іх займаюцца настаўнікі, а дзеці вучацца плесці. Попыт на вёнікі, дарчцы, вялікі.

Наогул, фестываль парадаваў прысутнасцю вялікай колькасці цікавых людзей, якія з душой ставяцца да сваёй справы. Сярод іх — паштаткі Горацкага рэгіянальнага паштовага вузла сувязі, якія абслугоўваюць у тым ліку і Дрыбін. Яны захаваў для нашчадкаў рарэцтвыя па цыперашніх часах выданні — Ганаровую кнігу Пашаны, Трактавы паказальнікі.

— Можна параўнаць, што было і што стала, — усміхаецца начальнік рэгіянальнага вузла Галіна Савінона. — Сёння кожны паштальён мае мабільны апаратна-праграмны комплекс — так званы міні-камп'ютар, з дапамогай якога можа аказаць усе тэа ж самыя паслугі, што і ў аддзяленні. Вяязджаем з гэтым прыборам у асаблівых пунктах.

Прыемна было пазнаёміцца і з былым галоўным рэдактарам «Савецкай вёскі» Кацярынай Цішкевіч, з якой мы сустрэліся на падворку раённай газеты. Яна працавала дырэктарам Дрыбінскай школы, а з 2002-га да 2015-га ўзначальвала мясцовую «раёнку». Цяпер на чале яе рэдактар Таццяна Адылова. Гэтае выданне глыбока і ўсебакова асвятляе цудоўнае рэгіянальнае свята «Дрыбінскія таржкі» на працягу ўсяго яго існавання.

**Нялі ЗІГУЛЯ,
фота аўтара**

У фестывальнай афішы заўсёды шмат цікавых мерапрыемстваў для дзяцей і дарослых. Першы дзень прысвячаецца дзецям, падчас яго праводзіцца дзіцячы конкурс калянага майстэрства «Музычны кропель», фестываль фарбаў. Вячэрняя праграма з дыскаткай і караоке разлічана на моладзь. Але асноўныя фестывальныя падзеі адбываюцца на другі дзень. На Цэнтральнай плошчы перад райвыканкамам матэрыялізуецца святочны кірмаш з падворкамі, горадам майстроў, крамамі, кавярнямі, атрацыёнамі. З ранняга да позняга вечара тут праводзіцца майстар-класы, экскурсіі, ладзіцца выставы, дэгустацыі народных страў, канцэрты. Адным словам, не засумуеш.

Цэнтральнае месца, вядома, адводзіцца шапавалам. «Дрыбінскія таржкі» і шапавалы — наогул паняцці непадзельныя. Шапавальства развіваецца тут з XVIII стагоддзя, з гэтага ж перыяду праводзіліся і «таржкі». Пры Дрыбінскім гісторыка-этнаграфічным музеі сёння працуюць народная студыя дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва «Шапавал», куды ўваходзіць 14 майстроў, і дзіцячая студыя «Катрушнік», якую наведвае 12 дзяцей. Заняткі для іх праводзіцца двойчы на тыдзень.

Народны майстар і член Саюза майстроў Беларусі па валянні, кіраўнік на-

самабытнае. Яно аб'ядноўвае старэйшае пакаленне і цяперашняе, культурныя традыцыі і народныя. Гэта заўсёды цікава.

«Літаратурная гасцёўня» так і спакушала зайсці і пасядзець з кубачкам гарбаты за столікам, настроіцца на паэтычны лад. А разам з тым азнаёміцца са змястоўнай выставай з рэтрафота, дзе паказана, чым жыла бібліятэчная сістэма ў савецкі час, пагартаць кнігі тутэйшых пісьменнікаў. Удзельнікі літаратурнага аб'яднання з павагай адносяцца да творчасці сваіх папярэднікаў. Раўняюцца на паэта Віктара Кудлачова, які з'яўляецца Ганаровым жыхаром Дрыбінскага раёна. Сам ён родам з вёскі Слашчэны, але цяпер жыве ў Гродне. На выставе цэлая палічка адведзена яго кнігам, дзе можна ўбачыць і новую — «Так бывае або не». З не меншай павагай тут ставяцца да творчасці Ніны Кавалёвай, якая, на жаль, ужо пайшла з жыцця. У бібліятэцы аграгарадка Цёмны Лес ёсць нават музейны пакой Ніны Кавалёвай. Яна родам з гэтых мясцін.

Тэма «Дрыбінскіх таржкоў» часта сустракаецца ў творах паэты і празаікаў Дрыбіншчыны. Людміла Лісава прысвяціла свята не адзін верш. «Фэстываль нагадвае, што трэба ўмець не толькі працаваць, але і адпачываць», — усміхаецца паэтэса.

Ніна Радзевіч прысвяціла «Дрыбінскім таржкам» гімн. Зарыфмавала гісторыю

Намеснік старшыні Дрыбінскага райвыканкама Наталля ДУБІКОЎСКАЯ:

— Фэстываль «Дрыбінскія таржкі» аб'ядноўвае людзей, адраджае культурныя промыслы. Усе арганізацыі стараюцца напоўніць яго зместам, прымаюць у ім актыўны ўдзел. Вельмі прыемна, што ён цікавіць моладзь. Геаграфія фестывалю пашыраецца кожны год. Людзі з'язджаюцца з усіх куткоў вобласці і краіны. І мы рады ўсім. Сёлета прыехала шмат творчых калектываў з Беларусі і Расіі, болей за 70 майстроў. Праграма «Дрыбінскіх таржкоў» заўсёды насычаная: ладзіцца шмат розных канцэртаў, конкурсаў, відэвішчаў. Гэты год наогул для нас адметны: 455 гадоў таму ўпершыню згадваецца наш населены пункт, 100 гадоў прайшло з дня ўтварэння раёна, 80 гадоў — з дня вызвалення вобласці і Беларусі і 35 гадоў — з дня аднаўлення раёна. 29 снежня 1989 года раён быў створаны нанова. Ён тройчы расфарміроўваўся, але дэказаў, што мае права на самастойнае існаванне. Усё гэта вельмі сімвалічна.

УЛЬМАС УМАРБЕКАЎ
(Узбекистан)

Першыя праменні сонца, падобна чутым пальцам, нячутна дакрануліся да сцен дамоў, слізнулі па заспаных вокнах, быццам яшчэ не адважваліся клікаць людзей нацешыцца ранішняй прахалодай. Цішыня прываблівала, і я пастараўся не рыпнуць вяснічкамі, выходзячы на вуліцу, і бясшумна ступаў па вільготным асфальце — пад раніцу, відаць, пайшоў дождж, і з дахаў яшчэ зляталі рэдкія кроплі.

Я ўдыхаў рэзкае асенняе паветра, чыстае пасля дажджу і звонкае, якое, здавалася, захоўвала ўдары кропель, і радаваўся раніцы і таму, што падняўся так рана. Прачынаючыся, пераконваў сябе, што сёння дакладна трэба рана паспець на працу і разгрэбці справы, што назбіраліся за час майго ад'езду, але цяпер я не спяшаўся і хацеў уволю ўвабраць у сябе празмерную ранішняю свежасць.

Завярнуў за вугал свайго дома, на вуліцу, куды выходзіў, адгароджаны невысокім дувалам, мой невялікі сад, і ўбачыў, што не адзін я падняўся ў гэты ранішні час. Каля дувала хлапец гадоў васьмі ў вялікіх, відаць, бацькоўскіх, галошых на босых нагах весела пазіраў на мяне вострымі вачынямі з-пад вялікай лахматыя шапкі-вуханкі і нешта еў з вялікім стараннем. Заўважыўшы, што дувал у гэтым месцы прасеў — відаць, дажджы папрацавалі над ім — і лёгка можна рукою дацягнуцца да чорных духмяных гронак, я зразуমে ўсё і ўсміхнуўся.

— Што гэта ты ясі, сябрук? — запытаўся я, калі параўняўся з хлопчыкам.

— Вінаград, — патлумачыў ён сур'ёзна і яшчэ раз уважліва аглядзеў мяне з-пад сваёй махнатай шапкі.

Здаецца, знешнасць мая не выклікала ў яго падзурнення, ён палез за пазуху і выпягнуў цяжкаю гронку вільготнага «чараса», які наліўся чорным сокам.

— Вазьміце, ака, мне не шкода, у мяне яшчэ шмат, — прапанаваў хлопчык і ўсміхнуўся сінімі ці то ад холаду, ці то ад

вінаграднага соку вуснамі. — Бярыце ж... — ён працягнуў мне гронку, сам кінуў у рот некалькі ягад і апетытна захрумстаў.

Я прыклаў руку да сэрца — падзякаваў і пайшоў далей сваёю дарогай, але калі адышоў ужо далёка, раптам пашкадаваў, што не прыняў падарунак. Настолькі ўяўна адчуў я ў роце крыху вязкую салодкасць прахалодных ягад, што нагадала мне пра даўно забытае...

Наш кішляк быў вялікім садом, і назвалі яго людзі, не хітруючы, Катабаг, што ў перакладзе значыла «вялікі сад».

Велізарны ўчастак, што прымыкаў да пасёлка, адведзены быў пад вінаграднікі. Лічылася, што ён агароджаны — ад кішляка яго аддзяляў глінабітны дувал, але такі невысокі і так ужо месцамі развалены, што для нас, хлапцоў, канешне ж, сур'ёзнай перашкоды ён не ўяўляў. І кожнаму мінаку было відаць, як адбываюцца на сонцы цудоўныя гронкі розных колераў і адценняў, і рэдка хто не спыняўся палюбавацца іх казачнай прыгожасцю.

Што ўжо казаць пра нас, кішлячную дзетвару! У кожнага дома ўдосталь было і бурштынавых «хусайні», і ружовага «бувакі», але ўсё адно мы як зачараваныя бадзьяліся вакол гэтага вінаграднага царства.

Звычайна гронкі прыкрыты лістготай, а тут лісця амаль не было, вінаград звешваўся з падпорок і тычак, увесь адкрыты, пранізаны сонцам, яркі — жоўты, ружовы, чорны, быццам выстаўлены напаканак.

І вось прышоў дзень, і мы адважыліся. Па дарозе са школы сумкі перадалі пачаткоўцам. Самі схаваліся за дувалам і, калі вуліца апусцела, сіганулі ў сад. Што гэта была за асалода, што за вінаград! Мы рвалі яго рукамі, лавілі ротам, засоўвалі за пазуху, у цюбецэйкі і кішэнні і, канешне ж, не бачылі, што болей скідаем на зямлю і топчам нагамі...

Мы збіраліся ўжо ўцякаць і раптам зусім побач пачуўся голас:

— Гэ-эй, хто там, га? Пакажыцеся!

Сябрукоў маіх і след прастыў, быццам ветрам здзьмула, а я, ці то спужаўшыся, ці то шмат набраўшы вінаграду і баючыся выпусціць на зямлю гронкі, не мог зрушыць з месца. Памятаю, ад страху зажмурыў вочы і так стаяў, толькі сэрца шалёна трукацела. Колькі я часу прастаяў, не ведаю, але, расплошчыўшы вочы, убачыў перад сабою высокага старога ў светлым яхтаку, які быў перахоплены ў поесе сінім белбогам. На нагах у старога былі мяккія чырвоныя боты. Не ведаю, чаму, але менавіта боты напужалі мяне да жаху, я сутаргава ўсхліпваў.

— Не бойся, сыноч, — ціха сказаў стара і правёў шурпатай далонню па маім

Садоўнік Апавяданне

Ілбе і валасах. — Захацелася вінаграду — прыходзь да мяне, я табе сам нарву.

Ад неспадзяваных ласкавых слоў і голасу я расплакаўся яшчэ гарчэй. Адтапыраная на жываце кашуля вылезла са штаноў, і вінаград пасыпаўся на зямлю. Стары быццам нічога не заўважыў. Усміхаючыся, гладзіў мяне па галаве і суцяшаў:

— Вось дурненкі, знайшоў прычыну плакаць! Ну, ладна, сарвалі некалькі гронак — хіба сад ад гэтага панясе нейкую страту? Ты паглядзі, паглядзі, што тут робіцца! Бачыў калі-небудзь такі вінаград?

І ён узяў мяне са слязьмі на шчоках за руку і павёў углыб саду. А там з бясконда доўгіх, белых, чыстых ад кары жордак звысалі велізарныя гронкі чорнага — ягада бы той арэх — «чараса»...

— Падбаецца, га? — запытаўся стары і, пераканаўшыся, што слёзы мае высахлі, ціха засмяяўся. Вузкая белая барада яго мерна калыхалася на грудзях, вочы глядзелі цёпла, і ўвесь ён у сонечных плямах падаваўся добрым чараўніком са старой казкі. Гледзячы на старога, я зусім супакоўся і, асмялеўшы, махнуў галавою.

— Ну што ж, калі падбаецца, магу пачаставаць.

З моцнага скуранага чахла каля пояса ён выцягнуў нож і адрэзаў некалькі гронак. Адной рукою ён прытрымліваў крысо свайго яхтака, другой зразаў і складваў чорныя гронкі, і хутка ўжо класці не было куды.

— Бяры, сыноч. І сяброў не забудзься пачаставаць.

Я набраў вінаграду пад кашулю і кінуўся да каліткі, забыўшы нават падзякаваць садоўніку. Выхацаў на вуліцу, перавёў дыханне і азірнуўся: стары стара на тым самым месцы і глядзеў мне ў спіну. Здаецца, ён усміхаўся...

Болей мя з таварышамі не лазілі праз дувал, але ўсё адно зрабіліся частымі гасцямі садоўніка. Усёй кампаніяй мы дапамагалі старому даглядаць лазу, і ён частаваў нас пладамі свайго дзіўнага саду. А пасля мае бацькі пераехалі ў горад, і я ўсё радзей успамінаў родны кішляк, старых сяброў і добрага старога ў яхтаку і чырвоных ботах.

І вось сёння... Гэты хлопчык з выпаканымі сокам вуснамі закрануў нешта ў маёй душы, і я пачаў успамінаць.

Некалькі дзён я не знаходзіў сабе месца і нарэшце зразумеў: не будзе мне спакою, пакуль не наведваю родныя мясціны.

У наступную нядзелю я сеў у цягнік і паехаў у Катабаг. На маленькай станцыі перасеў у аўтобусе.

«Як там цяпер, ці захаваўся той сад, ці жывы стары чараўнік?» — думаў я, трасучыся ў маленькім рыпучым аўтобусе.

І вось ён ізноў перада мною, мая радзіма, мой Катабаг. Канешне ж, усё тут жо

не тое: новыя дамы, новыя вуліцы, двухпавярховая школа.

Я шойў уздоўж ракі, якая абыходзіла кішляк. Каламутная асенняя вада маўчала, часам на шклянкой гледзі закручвалася раптам малопасенная варонка і плыла так з цячэннем, то даганяючы, то адстаючы ад жоўтага ліста, што плыў побач. Я пастаяў крыху на пустынным беразе, паглядзеў і з адчуваннем, быццам нешта страціў тут, рушыў далей, падняўся на ўзгорак — і сэрца маё радасна ўскалыхнулася... На ранейшым месцы я ўбачыў знаёмы дувал — падалося, што ён зрабіўся яшчэ ніжэйшым, але затое нідзе не было праарэ і па ўсёй даўжыні яго абмазала нечая кляпалівая рука. А за ім...

Да краю зямлі, здавалася, сыходзілі ўдалечыні белья падпorkі і, быццам выстаўленыя напаканак, зіхалі велізарныя прыгожыя гронкі, якія адбівалі сонечныя праменні.

Ля дувала, пакідаўшы партфелі, гулялі некалькі хлапчукоў. Я паклікаў старэйшага.

— Слухай, сябрук, не ведаеш, дзядуля-садоўнік тут цяпер?

Хлопец зірнуў на мяне адчужана:

— А вы хто будзеце?

— Я? Ды вось, проста хацеў даведацца...

— Няма дзядулі-садоўніка. Памёр ён...

У мінулым годзе...

Я пастаяў каля дувала, з сумам глядзячы на хлапчукоў, на знаёмую калітку, адкуль некалі такі ж, як яны, азірнуўся і ўбачыў: глядзіць стары садоўнік мне ў след і, здаецца, усміхаецца...

— Гэй, хлопцы!

Я азірнуўся на голас. Там, у садзе, за нізкім глінабітным дувалам стаяў, усміхаючыся, высокі хлопец ў светлым яхтаку, перацягнутым у поясе сінім белбогам, на нагах мяккія чырвоныя боты... Адной рукою ён прытрымліваў крысо яхтака, і там, пераліваючыся на сонцы, вільготна зіхалі прыгожы «чарас». Хлапчыкі імгненна расхопвалі гронкі і адразу ж пачыналі з хрумстам іх улітаць... Вусны іх рабіліся сінімі... А высокі хлопец ў светлым яхтаку знік, быццам растаў у глыбіні вінаградніку, — гэтак жа нечакана, як і ўзнік.

— Хто гэта? — спытаў я старэйшага хлопчыка.

— Гэта садоўнік, — ужо болей ветліва адказаў ён. — Таго старога дзядулі ўнуку...

Я падыйшоў бліжэй да каліткі, хацеў было паклікаць хлопца, але нешта мне перашкодзіла, і я са шчымымі смуткам глядзеў на сад, дзе ад лазы да лазы пераходзіў нячутнымі крокамі высокі хлопец ў светлым яхтаку і мяккіх чырвоных ботах.

З узбекскай.
Пераклад Алеся КАРЛЮКЕВІЧА

Муніс ШЭРМУХАМАД (1778—1829)

Слова

Як каханнем чараўнічым,
захалпяліся ўсе словам,
Сёння ж чорнае ад гора ў нашай злой
юдолі слова.

Як спакойна жыць паэту ў час
судзілішчэй вязомзіх?
Хто смялейшы — на аскепкі груба
раскалолі слова.

Знаўцаў годных больш не маем —
і няма яму тут славы.
Так бадзьяецца на свеце, як у полі вецер,
слова.

Вельмі цяжкі лёс паэта, дабрачыннасць
не ў пашане.
І ўдзячнага прызнання не знаходзіць
болей слова.

Не расходуй красамоўства,
калі хочаш ты спакою.
Замест золата ўцехі толькі боль
падорыць слова.

Як і людзі, на знявагу што аддадзены
за праўду, —
Жыць дакуль пад прыніжэннем будзе
праведнае слова?

Ах, Муніс, якое слова можаш ты сказаць
народу,
Калі стаўшы, быццам попель,
волі ўжо не мае слова!

Сіражыдзін РАУФ (1967 г. н.)

Ты патрэбна мне, патрэбна,
як сасяглым вуснам кропля вільгаці
жывой

і як птушкам патрэбныя для палёту
крылы,
ты патрэбна мне, як само жыццё.

Ты патрэбна мне, патрэбна:
кожную гадзіну, кожнае імгненне.
Адчуваючы дыханне тваё,
я пакутую і згараю ў агні сваіх пачуццяў
І зноў халадзею ў тузе.

Я — прыстанак ночы:
усе страхі яе я ўвабраў у сябе.
Ты ж — святло, што ўсмейкай,
падоранай мне,
адганяеш прач твоя страхі.

Але хто я? Пра сябе ведаю толькі я сам.
Мне спакою ніяк не дае
жаданне спасцігнуць паўней цябе,
вось навошта шукаю я шлях да цябе.

Я убачыў: ёсць нешта ў тваёй душы,
прызначанае толькі мне.
Гэтае Нешта ёсць жыцця чароўная моц,
Каб я яшчэ далей жыў.
Але ты такая бесклапотная:

не хочаш глядзець на бяссільнае цела маё,
і, кідаючы крыху наблажлівы погляд,
выпрабаваш межы цяперняня,
канчаткова знішчаючы мяне.

Ты патрэбна мне, патрэбна:
сэрца няшчотны прастор
быў страчаны на тыяжы гадоў
і ў пакутлівай смазе жыві прадчуваннем
прасяянага ветрыку.

Хай зразумела:
межаў для фантазіі няма
ў імкненні апець цябе, але ўсе праўды,
усе выдумкі будуць слабляя,
калі сэрца стамляе каханне.

Каб дрэва жыцця з лістготай, якая спявае,
мне ў душы захаваць і зберачыць,
усёй сваёй істотай, як малітву паўтараю,
што ўся сутнасць майго жыцця
толькі ў любаче слоў,
якія будуць казаць: «Ты мне патрэбна!»

З узбекскай.
Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Гісторыя аднаго партрэта

У гэтым артыкуле гаворка пойдзе пра гісторыю ваеннага партрэта майго бацькі Мікалая Апанасавіча Давідоўскага. Ва Усходняй Прусіі было па-сапраўдному ціха. Баявыя дзеянні на гэтым напрамку скончыліся ў пачатку красавіка 1945 г., і толькі па зводках Саўінфармбюро было вядома аб тым, што ў Берліне і каля яго яшчэ ідуць баі. Яны ўжо не былі такімі крывавымі, як у пачатку вайны.

...Партрэт майго бацькі, напісаны на палатне алеем невядомым мастаком на Куршскай касе ў красавіку 1945 г. Тады ў яго 17-ы Гвардзейскі ордэна Кутузава стралковы полк, 5-ю Гвардзейскую стралковую Гарадокскую ордэна Леніна, Чырванасцяжную ордэна Суворова дывізію прыехалі мастакі і артысты з канцэртамі. Мастакі шукалі цікавых людзей. І, канешне, галоўным чынам гэта былі камандуючыя палкамі, дывізіямі і г. д. Простаму салдату, які вынес увесь цяжар вайны, месца на іх палотнах не было. Але аднаму з мастакоў вельмі спадабаўся тата, і ён вырашыў напісаць яго партрэт. Памер палатна — прыкладна 57×43 см. У нейкім закінутым доме, але чыста прабраным невядомым мастаком пасадзіў простага старшага сержанта стралковай роты на стул і пачаў шукаць месца для сябе, каб святло з акна зрабіла больш выразным бацькаў твар. А самае галоўнае, каб яно дапамагло паказаць сапраўдны характар таты, яго пачуцці, перажыванні і духоўны стан. Вайна была амаль скончана, і да падпісання Акта аб безагаворачнай капіту-

ляцы заставалася каля двух-трох тыдняў. Салдаты адпачывалі ад страшэннага ваеннага пекла, ад артылерыйскай кананады, бамбёжак, танкавых атак. А самае галоўнае — перасталі гінуць самыя надзейныя сябры.

Тата ўспамінаў тую цішыню, якая зняла наступіла пасля грукату гармат, мінамётаў і танкавых атак. Просты салдат пасля чатырох гадоў баёў пачаў «глухнуць ад цішыні». Так звякліся з франтавым жыццём, што нармальнае пачало здавацца штучным,

ненатуральным. Але з добрым звякаюцца хутка. Таму і з партрэта на мяне глядзіць спакойны, але крыху стомлены нядаўнімі баямі бацькаў твар.

Доўгачаканая цішыня падарыла людзям надзею на мірнае, хаця і цяжкае пасляваеннае жыццё. А бацьку чакала наперадзе сустрэча з роднымі і вяртанне ў сваю вёску Русакі, што на Капыльшчыне. У тым доме, дзе быў напісаны партрэт, тата знайшоў фабрычна запакаваны касцюм-тройку (дарэчы, фабрыкі «Камінтэрн»). Пасля таго, як высах алей на партрэце, скруціў яго і загарнуў у нейкую анучу. З такім скарбам і вярнуўся дамоў.

Партрэт разам з татай прыехаў у Мінск і далей вандраваў па горадзе, «не вылазячы з анучы». Спачатку ў інтэрнат БДУ, потым на вул. Рабараўская, 29 у дом маіх бабулі Мальвіны і дзядулі Антона і, у рэшце рэшт, на вул. Натуралістаў, д. 4. З 1955 да 1981 года ён так праваліўся загорнутым у тую самую анучу. Быў такі момант, калі бацька нават хацеў выкінуць на сметнік гэты стары рулон з анучы, але нешта яго спыніла, і партрэт захаваўся.

Нарэшце, пасля першага капітальнага рамонту кватэры мы набылі новую шафу, бо старая пачала развальвацца. І калі даставалі з яе рэчы, то разам з імі вываліўся на падлогу нейкі скрутак. Верхні пласт той анучы спарaxeў і пачаў сыпацца ад старасці. Навоабмацак там было нешта цвёрдае, падобнае на скручаную аркушы ватмана, а калі раскруцілі... Мы ўбачылі бацькаў партрэт, а ён расказаў нам гэтую гісторыю. Партрэт нам вельмі спадабаўся, а вось стан палат-

на — не. Яно ад няправільнага захоўвання пачало трэскацца, і, каб захаваць яго, наша родзічка Ганна Фіцнер узяла яго на працу, наклеіла на шматслойную фанеру і пакрыла лакам. Такім чынам партрэт быў выратаваны.

Напрыканцы хачу выказаць спадзяванне на тое, што, можа, хто пазнае руку ці то свайго бацькі, ці то дзядулі. У такім выпадку, калі ласка, паведаміце мне праз рэдакцыю. Буду вельмі ўдзячны. Хочацца даведацца прозвішча мастака.

Зміцер ДАВІДОЎСКИ
Фота даслана аўтарам

Творчасць не мае нацыянальнасці

У ліпені гэтага года споўнілася 69 гадоў ураджэнцу Бярэзіншчыны, украінскаму празаіку, паэту, драматургу і журналісту Генадзю Доўнару. Яго лёс — сведчанне таго, наколькі цесна пераплечаны лёсы народаў былога Савецкага Саюза. Літаратурная творчасць нашага земляка зрабіла яго ім'ям значным, ён праславіў Бярэзіншчыну далёка за яе межамі.

Нарадзіўся Генадзь 8 ліпеня 1925 года. Беларуская вёска — слоўнік яго жыцця, адкуль узыходзіў яго святлы ранак. Першая жыццёвая станцыя — вёска Брыяльва Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці — налічвала 23 двары і 137 жыхароў. Хлопец з сялянскай сям'і змалку праішоў пучывінамі непрыхарошанага вясковага жыцця, якое не пеціцца. Доўнарам нярэдка даводзілася жыць надгаладзь, на нішчымніцы, калі хлеб быў няспраўджанай марай. У 1934 годзе сям'я ў пошуках лепшай долі рушыла ў вялікі нязведаны свет — пераехала ва Украіну ў Херсонскую вобласць. Верылася: наперадзе — кіламетры шчасця. Было на той час Генадзю 9 гадоў. Вось так, ужо на ўкраінскай зямлі, ураджэнец Бярэзінскага краю пачаў пісаць новыя старонкі сваёй біяграфіі. Вучоба ў школе давалася кемліваму беларускаму хлопчыку лёгка, для яго не існавала моўнага бар'еру. З выбарам прафесіі праблем не было — душа ляжала да настаўніцкай працы. Аднак вайна перакроіла яго мары: планы на вучобу даваліся адкладзі. Шаснаццацігадовы юнак стаў удзельнікам антыфашысцкага падполля. Па даносе

зрадніка апынуўся ў канцэнтрацыйным лагерах, адкуль здолеў збегчы. Пасля вызвалення тэрыторыі Украіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у 1944 годзе змагаўся з ворагам у радах Савецкай арміі, што стала чарговым этапам станаўлення юнака, узмужнеласці асобы — чалавека — грамадзяніна, адказнага за свой лёс і лёс краіны. Адважны баец Генадзь Доўнар адзначаны трыма ордэнамі — Славы, «За сабістную мужнасць», Айчыннай вайны I ступені. Узмужнелы франтавік — шырокія плечы, выпраўка, адкрыты твар — з маладой вясной у сэрцы і байцоўскім тэмпераментам адразу пасля заканчэння вайны паступае ў Адэскі дзяржаўны ўніверсітэт на філалагічны факультэт. У 1950 годзе Генадзь Станіславіч пачаў пісаць свой працоўны чыставік — выкладаў украінскую мову і літаратуру ў СШ № 16 г. Луганска. Меркаваў, што па шчаслівым білеце трапіў у гэты горад, бо лічыў за гонар навучаць дзяцей шахцёраў — прадстаўнікоў самай небяспечнай мірнай прафесіі. Філолаг Г. Доўнар тонка адчуваў мелодыку слова. Часта засяджаўся за настаўніцкім сталом не толькі, каб праверыць сацыяльны вучняў, але і каб пакладзі на паперу ўласныя мастацкія творы. Яго ўражлівае сэрца было скіравана на літаратурнае пісьменства, шэф уласнага шчасця ён шукаў у творчасці. Літаратурны талент настойліва прабіваўся ў свет. Назапашаны адукацыйны і жыццёвы багаж служыў добрым падмуркам прыгожага пісьменства.

У 1952 годзе ў Адэсе застаўкай паляцела ў свет першая кніга апавесцей Г. Доўнара «Калі сэрца запаліць». Ад-

Генадзь Доўнар.

чуўшы акрыленне ад першага ўдалага пісьменніцкага вопыту, Генадзь Станіславіч не пабаяўся змяніць сюжэт свайго лёсу — стаў журналістам абласной газеты «Прапор перамогі», а затым — рэдактарам Луганскага абласнога тэлерадыёкамітэта. Гэта быў яго асэнсаваны выбар. На журналісцкай ніве ён працаваў 30 плённых гадоў (1953—1983), пяць гадоў (1983—1988) займаў пасаду адказнага сакратара Варашылаўградскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў УССР. Журналісцкая і рэдактарская дзейнасць не перашкаджала пісьменніцкай творчасці.

Будучы на тэмперанце байцом, ён адчуваў цікавасць да перамен у грамад-

стве. Кожны твор пісьменніка і драматурга — свосаблівая жыццёвая і творчая вяха. Тут выразна праявілася яго асоба, светаадчуванні і погляды, духоўны вопыт і літаратурны талент. Пісьменнік услаўляў героіку звыклага будзённага жыцця і патрыятызм грамадзян непераможнага Савецкага Саюза, украінскага народа. Аўтар звяраў сваю творчасць з крокамі краіны, якая жыла ў рытме ўдарных 5-годак і новабудуляў, стварыў прайзвішчыя вобразы шахцёраў Луганска і Данбаса. Заслужана атрымаў званне ганаровага грамадзяніна Луганска.

Генадзь Доўнар — аўтар апавесцей «У шахцёрскай сям'і» (1958), «Сябры побач» (1960), «На быстрыні» (1968), «На смяротны бой», «Вялікі лес» (1972), «Вяртанне» (1976), «Падзяліся агнём» (1985), «9 урокаў гіпнозу» (2002); раманаў у апавесках «Чалавек, які ўваскрос» (1960), «Галоўчанка» (1975), «Дарога без канца» (1980, 1985), «Там, на шахце Урмінскай», «Гарачы экран», «Хрыстос уваскрос» (1997), «Кліч розуму» (2000). Гімнам свабодалюбіваму духу луганцаў і жыхароў Данбаса на ўсю моц прагучалі гісторыка-дакументальны раман «Луганцы» (1994) і гістарычны раман «Данбас у агні» (2003).

Памёр таленавіты ўраджэнец Бярэзіншчыны, слыны ўкраінскі пісьменнік 18 снежня 2009 года, пахаваны ў Луганску. Лёс адмераў яму 84 гады дастойнага жыцця. Сын Беларусі і Украіны ўсім сваім жыццём даказаў: творчасць не мае нацыянальнасці, ды з'яўляецца нацыянальным гонарам, аб'ектам усанароднай памяці.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

Крэда ўрача — міласэрнасць

Першапачаткова здаецца, што паміж дакладнай і сур'ёзнай медыцынскай справай і мастацтвам не можа быць нічога агульнага. Аднак фотаўстаўка «Адзін дзень з жыцця паліклінікі» паказвае, што абедзве сферы рознымі спосабамі спрабуюць падтрымаць душэўны стан чалавека, дапамагачы і зрабіць жыццё прыемным для ўсіх.

Юрый Іванов.

Сёлета 10-я гарадская паліклініка г. Мінска святкуе сваё 15-годдзе. Галоўны ўрач Святлана Цабкала стаяла каля вытокаў стварэння ўстановы. Літаральна працавала разам з будаўнікамі, набірала калектыву і кантралявала ход работы. Кожны год 17 жніўня паліклініка святкуе дзень нараджэння, ладзячы розныя імпрэзы для медыцынскіх работнікаў і для пацыентаў. «У гэты святочны дзень мы асацыіруем сябе з маленькім дзіцём. І вось нам ужо пятнаццаць гадоў. Мы ўвайшлі ў падлеткавы узрост, калі хочацца мяняць вектар, знаходзіць новыя, незвычайныя шляхі, развівацца ў розных сферах, быць смелымі і прагрэсіўнымі», — расказала Святлана Іванаўна.

За гады існавання ўстановы ў калектыве з'явілася традыцыя: урачыста дзякаваць ветэранам медыцынскай працы і знаёміць новых супрацоўнікаў з асаблівасцямі будучай прафесіі. «15-годдзе нельга назваць сапраўдным юбілеем. Але для многіх з нас гэта вялікі перыяд, які хочацца захаваць у памяці на доўгія гады», — адзначыла галоўны ўрач.

Вядомы фотажурналіст Юрый Іванов, аўтар знакамітага здымка «Літучка» і іншых работ, якія сталі сімвалам Беларусі далёка за яе межамі, падарыў паліклініцы частку сваёй творчасці. Фатограф стварыў серыю фотаздымкаў калектыву, дзе былі задзейнічаны ўсе аддзяленні ўстановы. Колькасць супрацоўнікаў, якія трапілі ў аб'екты фотаапарата, перавышае сотню. Творчасць Юрыя Іванова адметная тым, што мастак амаль што пазбягае пастановачых здымкаў. Яго работы — адлюстраванне спантаннасці жыцця. Фатограф паказвае разнастайную рэальнасць, а па яго творах

можна прасачыць гісторыю краіны. На фотаздымках Юрыя Іванова ўвасоблены жывыя людзі з сапраўднымі эмоцыямі і ўсмешкамі.

«Гэты фотапраект з медыцынскімі работнікамі стаў справай гонару. Я ганаруся ўзроўнем бясплатнай медыцыны ў нашай краіне, таму прапанову Святланы Іванаўны зрабіць выстаўку прыняў з радасцю. Работа працягвалася некалькі тыдняў, але нават за такі кароткі тэрмін я паспеў пазнаёміцца амаль з кожным супрацоўнікам паліклінікі. Прыемна, што атрымалася захаваць невялікую частку жыцця установы», — падзяліўся Юрый Іванов.

Над выстаўкай таксама працавалі дызайнер Венямін Маршак і паэт Фёдар Баравы. Апошні прысвяціў паліклініцы верш «Палац здароўя», дзе адлюстраванне ўсёй шляху установы, пачынаючы са звычайнай будоўлі — цэглы і пяску.

Одна из важнейших задач — пациентам дарить милосердие. Важно надёжный создать коллектив.

Из счастливых, горячих сердец. Порой здоровьем своим заплатив, Строите вместе здоровьем дворцы.

Многія творы паэта пакладзены на музыку. Аўтар піша песні на розныя тэмы, і медыцына не стала выключэннем. Фёдар Баравы разам з кампазітарам Уладзімірам Сукалінскім напісалі твор «Міласэрнасць», які звязвае подзвігі медсёстраў на полі бою ў гады Вялікай Айчыннай вайны і подзвігі сучасных дактароў, якія кожны дзень ратуюць тысячы жыццяў.

Выстаўка «Адзін дзень з жыцця паліклінікі» складаецца з шэрагу фотаздымкаў, на якіх адлюстравана паўсядзённае жыццё ўстановы. «Вельмі важна захаваць кожнага на старонках нашай гісторыі, таму што людзі сыходзяць, але іх унёсак у работу паліклінікі застаецца назавуўды. У будучыні мы б хацелі адкрыць музейны

пакой, дзе будзе захоўвацца памяць пра шлях нашай установы, які складаецца з такіх маленькіх імгненняў, што трапілі на фотаздымкі».

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА
Фота Віктара ДРАЧОВА

на развітанне

Тэатр як сэнс жыцця

Пайшла з жыцця заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Тамара Уладзіміраўна Сквацова, актрыса і вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Нарадзілася яна 9 сакавіка 1946 года ў вёсцы Бялевічы, што на Случчыне. Паступіла на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Тут па-сапраўднаму захапілася сцэнай, іграла ў студэнцкім тэатры. Неўзабаве даведлася аб наборы ў студию пры Купалаўскім тэатры. Вытрымала вялікі конкурс і трапіла ў славу калектыву. Педагогам на студыі быў народны артыст СССР Леандзі Рахленка. Ёй назаўсёды запамніліся яго прарочыя словы: «Вы будзеце іграць пасля сарака». А хутка ў Мінск прыхаў на гастролі Коласаўскі тэатр. Яго спектаклі настолькі спадабаліся Тамары, што яна напісала прыняць яе ў відэобску трупы. Так, з 1971 года і амаль да апошніх дзён жыцця яна засталася вернай гэтаму тэатру.

Тамара Сквацова сыграла больш за 80 запамінальных роляў. Найперш трэба прыгадаць Мальвіну з «Несцеркі» В. Вольскага, Марцэлю з «Хама» Э. Ажэшкі, Варвару Іванаўну з «Касаткі» А. Талстога, Агафію Ціханаву з «Жаніцьбы» М. Тоголя, Барбашу з «Праўда добра, а шчасце лепш» А. Астроўскага — прэмія Беларускага саюза

тэатральных дзеячаў за найлепшую жаночую ролю), Маргарэт з «Башкі» А. Стрындберга, Джын Хортан з «Квартэта» Р. Харвуда, Распалчыну з «Афінскіх вечароў» П. Гладзіліна, Мамі з «Васьмі закаханых жанчын» Р. Тама, Элу («Матылёк... Матылёк...») А. Нікалаі, Луізон і Смерць з «Нібыта хворым» Ж.-Б. Мальера... Актрыса прадстаўляла Коласаўскі тэатр на шматлікіх міжнародных тэатральных фестывалях і заўсёды атрымлівала высокую ацэнку экспертаў.

Адным з самых яркіх вобразаў, створаных ёю, была Бабуля ў спектаклі «Пахавайце мяне за плітву сам» па аднайменнай апавесці Паўла

Санаева, пастаўленым Валерыем Анісенкам. Галоўнае, чым вызначалася яе геранія, — фанатычна, бязмерная любоў да ўнука. Як сказаў вядомы расійскі тэатральны крытык, галоўны рэдактар часопіса «Тэатральная жызнь» Алег Півавараў, які глядзеў спектакль у Віцебску, «цяпер нават у Маскве так не іграюць, вы іграеце на разрыў аорты». За гэтую ролю актрыса была ўзнагароджана дыпламам «За псіхалагічную праўду вобраза ў сцэнічным увасабленні сучаснай прозы» на IV Міжнародным фестывалі «Родниковое слово» (Архангельск, Расія), «Залатым дыпламам» на Міжнародным форуме «Залаты Віцязь» у межах Славянскага форуму мастацтваў «Залаты Віцязь» (Масква, Расія). За гэтую ж работу атрымала прыз «Найлепшая жаночая роля» на VI Міжнародным фестывалі камерных і монаспектакляў «LUDY» (Арол, Расія).

Артыстка вылучалася творчай нястомнасцю, пастаянным жаданнем працаваць. Тэатр быў для яе сэнсам жыцця. Памяць пра Тамару Уладзіміраўну Сквацову назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

ЮРЫЙ ІВАНОВСКИ,
літаратурны рэдактар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа

зваротная сувязь

Пад мелодыю слоў

Канал «Культура» Беларускага радыё прапанаваў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У якавасці да ўвагі слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурны партрэт». У чацвер у рамках публіцыстычнай перадачы Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» пройдзе сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню». У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча. Публіцыстычныя суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях аповесць Васіля Быкава «Альпійская балада» чытае артыстка Маргарыта Захарыя. У «Радзёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы ёсць магчымасць слухаць аповесць Пятра Васючэнка «Дванаццаць подзвігаў Геракла». Чытае заслужаная артыстка Беларусі Алена Сідарава. Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў. У праекце «Прачудным радком» гучаць вершы беларускіх пісьменнікаў.

Заўтра перадача «Радзётэатр плюс» пазнаёміць з творам Алега Мінкіна «Мяне тут не было», 25 жніўня адбудзецца пастаноўка паводле Генры Слезара «Крык уначы».

Штовечар у 21.00 да ўвагі маленькіх слухачоў — «Вячэрняя казка».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніцэў
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказы сакратар — 377-99-73
адзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
63852 — ведамасы;
63880 — ведамасы льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк
22.08.2024 у 11.00
Ум. друк. арж. 3,72
Наклад — 689

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1896
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэагуюць.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
змяшчаюцца ў публікацыі, у адпаведнасці з
заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

